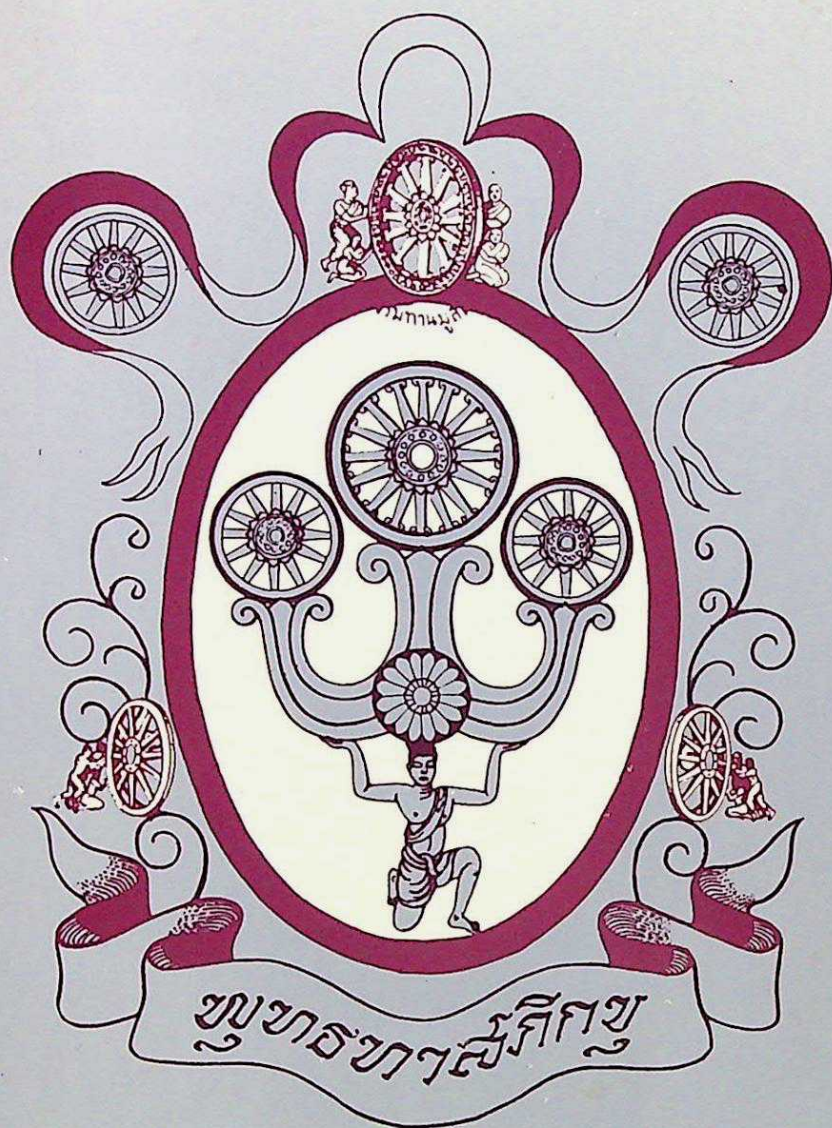

การขาดทุนกำไร ของสิ่งที่มีชีวิต

[ชุดหมอนล้อ อันดับ ๙๖]

อุทิศนา

จักรธรรมะมาลัย	จะหมุนทั่วทั้งธาตตรี
แผ่ธรรมะรังษี	ตามพระพุทธรูปประสงค์ ฯ
มันหมายจะเสริมศาสน์	สถาปนโลกให้อยู่ยง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกสุขสถาพร ฯ
หากแล้งพระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบร
จะครองโลกเป็นอากร	ให้เลวสู่สู่เดรัจฉาน ฯ
จะทุกข์ทนทั้งคืนวัน	พิฆาตกันบมีประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ฯ
บรรษัทพระพุทธองค์	จึงประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกผองผ่องพันภัย ฯ
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศทั่วทั้งธาตตรี ฯ

พ.ท.

๒๕๒๓

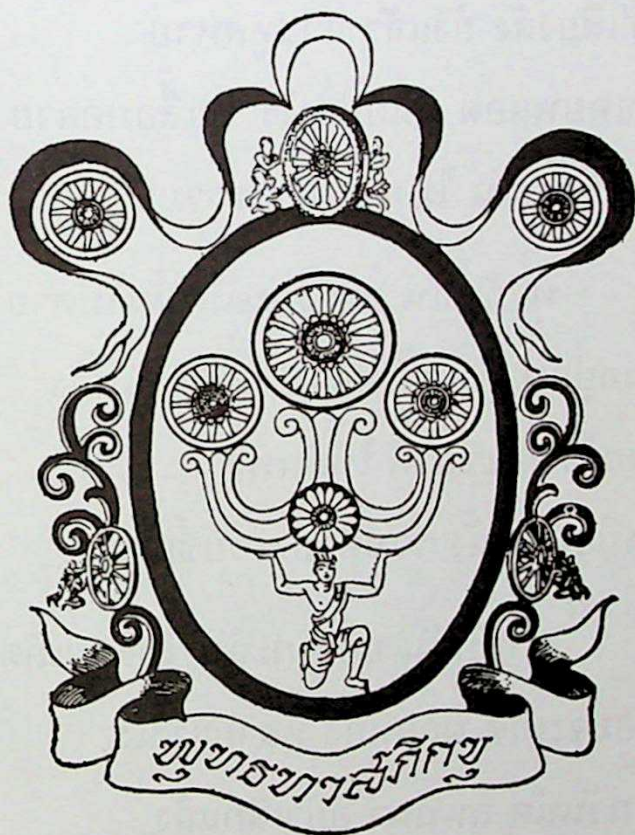

พิมพ์ที่ : มิตรนราการพิมพ์

259/142 ซอยพิบูลย์เวศม์ 2 สุขุมวิท 71 พระโขนงเหนือ วัฒนา กรุงเทพฯ 10110
โทร. 0-2392-0146 แฟกซ์: 0-2381-0238

การขาดทุนกำไร ของสิ่งที่มีชีวิต

[ชุดหมอนล้อ อันดับ ๙๖]

๘ กรกฎาคม ๒๕๔๕

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ๕,๐๐๐ เล่ม

วิธีทำไม่ให้ฉันตาย

แม้ฉันตาย ภายหลัง ไปหมดแล้ว
แต่เสียงสั่ง ยังแจ้ว แว่หูสหาย
ว่าเคยพลอด กันอย่างไร ไม่เสื่อมคลาย
ก็เหมือนฉัน ไม่ตาย ภายหลัง

ทำกับฉัน อย่างกะฉัน นั้นไม่ตาย
ยังอยู่กับ ท่านทั้งหลาย อย่างหนหลัง
มีอะไร มาเขียนได้ ให้กันฟัง
เหมือนฉันนั้น ร่วมด้วย ช่วยชี้แจง

ทำกับฉัน อย่างกะฉัน ไม่ตายเกิด
ย่อมจะเกิด ผลสนอง หลายแขนง
ทุกวันนี้ สันทนา อย่าเลิกแล้ง
ทำให้แจ้ง ที่สุดได้ เลิกตายกัน ฯ

คำปรารภ

การวัดผลสัมฤทธิ์ของชีวิตมนุษย์นั้นเป็นเรื่องที่
แพร่ กว้างขวางและยากที่จะวัดได้ทั้งหมด เป็นวัตถุ-
ประสงค์ ส่วนแต่มีไม่กี่เรื่อง และมีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อ
สังคมมนุษย์.

ตาม: เป็น ปรัชญาชีวิต ของชีวิต, แต่เขาสนใจ
กับเพียงปรัชญาชีวิตเท่านั้น ส่วนเรื่องอื่น. ชีวิตที่ขาด
ปรัชญาชีวิตนั้น เป็น ชีวิตที่ขาดแล้ว และเป็นคนที่มี
เสีย ยิ่งไปกว่าการขาดอย่างอื่น เพราะขาดปรัชญาชีวิต
นั้นจะไม่มีปัญญา ไม่ได้เลย. คุณสมบัติของชีวิตที่ปราศจาก
ตาม: นั้น เป็น คนที่มีชีวิต ของแต่ละคน และเขา
สนใจกับ แก่นแท้และแก่น ของการมีชีวิต ซึ่งด้วยผลสัมฤทธิ์
เป็นชีวิต.

เป้าหมายของมนุษย์ที่ถูกตั้งขึ้นคือ การที่
คน มีคุณภาพชีวิตเป็นชีวิตที่ดี และมีความคิด
ชีวิตที่ เป็นประโยชน์ แก่ตนและผู้อื่น อยู่ตลอดเวลา
นี้ และตลอดเวลา. นี่หมายความว่า ชีวิตที่ดี
คือ ชีวิตที่ดี = การใช้ชีวิตอย่างมีความสุข มีความเป็น
มนุษย์ อย่างถูกต้อง และสมบูรณ์.

ข้อหนึ่งของชีวิต คือต้องเป็นดี รัก- ชอบ- สนิท- กตัญญู-
กตเวทิต์ ต่อชีวิตมนุษย์ ถึงขนาดที่แม้ชีวิตที่คนอื่นเสียสละ
ให้ได้; คือต้องเคารพ เชื่อฟัง ทรนทนอดทนแก่คนอื่น

การขาดทุนกำไร ของสิ่งที่มีชีวิต

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ เป็นครั้งที่ ๔ แห่งภาคมาฆ-
บูชา ในวันนี้ เป็นอันว่า เราจะได้กล่าวกันถึงเรื่อง ชีวิตโหวด
ต่อไปตามเดิม.

ในการบรรยาย ๒ ครั้งที่แล้วมา จะบรรยายเรื่องนี้ติดต่อกันไป ตามที่กำหนดไว้ ทำไม่ได้ เพราะมีเด็ก ๆ มา หรือมีชาวบ้านธรรมดา ที่ไม่เคยรู้เรื่องอย่างนี้มาก่อน ไม่อาจจะเข้าใจได้เลย ก็เลยไม่บรรยายไปตามที่ควรจะบรรยาย คือติดต่อกัน; แต่ก็ได้

พูดสิ่งที่มันเนื่องกัน พอให้เขารู้จัก สิ่งที่เราเรียกว่าชีวิตโหวรนั่น บ้าง ตามสมควร. เมื่อเหลืออยู่แต่ผู้ที่เคยสดับรับฟังมาแต่ก่อน แล้วก็รู้เรื่องธรรมะ เป็นเดิมพันสำรองอยู่พอสมควรแล้ว เราก็อาจจะพูดกันรู้เรื่อง และก็จะได้พูดกันต่อไป.

เรื่องชีวิตโหวรนั่น มันรวมอยู่ในเรื่องของ การหลุดพ้น การปล่อยวาง การอยู่เหนือโลก ไม่ใช่เรื่องสำหรับชาวบ้าน ที่ จะมีความเจริญอยู่ในโลก. แต่ถึงอย่างนั้น ถ้ารู้ไว้บ้างก็ดี จึง ขอร้องให้ท่านทั้งหลายสนใจ ที่จะเข้าใจเรื่องนี้เพิ่มขึ้นๆ ให้ สำเร็จประโยชน์ ตามที่มันควรจะเป็น หรือเท่าที่มันควรจะได้; แม้ท่านทั้งหลายที่เคยฟังมาแล้วอย่างนี้ ก็ยังต้องพูดย้ำหรือพูด ซ้ำกันอยู่ในบางคราวอีกนั่นเอง.

ขอให้พยายามทำความเข้าใจ อย่าเห็นว่าเป็นเรื่องซ้ำ แล้ว ก็ชี้แจงฟัง, พระเณรในวัดที่เหมือนกับใกล้เกลือกินด่างนี้ ก็ เพราะเหตุนี้เอง ไม่ยอมฟัง เห็นว่าเป็นเรื่องซ้ำ. ที่จริงบางเรื่อง มันก็ต้องพูดซ้ำ มันไม่เข้าใจได้ในการพูดเพียงครั้งเดียว. ฉะนั้น ท่านทั้งหลายอย่าเพื่อเห็นว่า ซ้ำแล้วชี้แจงฟัง หรือว่าปล่อยให้ จิตใจมันเลื่อนลอย, หลับไปเสีย ไม่ต้องฟัง; นี่เป็นปัญหาที่มี

อยู่ทั่วๆ ไป.

ขอให้ท่านทั้งหลายสังเกตดูให้ดี ๆ ว่าเรื่องที่ไม่อยากฟัง เรื่องช้านั้นแหละ มันไม่ซ้ำ, ที่รู้สึกซ้ำ ก็เพราะว่าไม่เข้าใจ ถ้าเข้าใจจะไม่รู้สึกซ้ำ, เพราะว่าความเข้าใจนั้นมันเดินหน้าเรื่อย เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ซึ่งก็เรียกได้ว่าชีวิตโหวด ด้วยเหมือนกัน.

เอาละ, เราจะไม่เสียเวลาให้มากไปเปล่าๆ ก็อยากจะพูดว่า คำว่าชีวิตโหวดนั้น มีความสำคัญอย่างไร. ทั้งที่ได้พูดแล้วในการบรรยายครั้งแรก และครั้งต่อมา, แล้วก็ยังไม่เชื่อว่า ท่านทั้งหลายมองเห็นตัวมัน หรือรู้จักตัวมัน เหมือนกับสิ่งที่เราได้ยินแต่ชื่อ เราไม่เคยเห็นตัวมัน มันก็คาราคาซังกันอยู่อย่างนั้นเรื่อยไป.

แล้วเรื่องนี้มันก็เป็นเรื่องที่จะต้องถือว่าละเอียด เป็นปรมัตถ์ เป็นอภิธรรมทีเดียว; แต่มันเป็นปรมัตถ์ หรือเป็นอภิธรรมตามแบบของเรา ไม่เพื่อเจือตามแบบของคนบางคน. มันเป็นเรื่องที่ลึก ละเอียด ซ่อนอยู่ภายในชีวิต เราไม่รู้ เราก็ไม่สามารถจะจัดการกับสิ่งที่เรียกว่าชีวิต ให้ประสพผลสูงสุดของสิ่งที่เรียกว่าชีวิต.

ขอทบทวน ย้อนต้นมาอีกทีหนึ่ง ว่าคำว่า โวหาร หรือ โวหาระ นั้นมันคืออะไร? เรียนกันแต่ภาษาไทย ตามพจนานุกรม มันก็รู้ว่า โวหารคือวิพุดที่เก่งๆ เรียกว่าการใช้โวหาร คือคำพูด ที่เก่ง ที่สามารถจะเอาชนะฝ่ายตรงกันข้ามได้ อย่างนี้เราเรียกว่า โวหาร; รู้เท่านั้น.

แต่ว่าภาษาบาลี โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับพระธรรมนั้น มันมากกว่านั้นมาก ซึ่งก็เคยอธิบายแล้ว ในการบรรยายครั้งแรก, คำว่าโวหาระนั้น มันหมายถึงการลงทุนเพื่อได้กำไร; นี่ ใจความมันเป็นอย่างนี้. การลงทุนอะไรไป เพื่อได้กำไรกลับมา มากกว่าเดิม อย่างนี้เรียกว่าโวหาร เช่น การค้าขายอย่างนี้เรียกว่าโวหารได้เต็มตัว; แต่มันไม่ใช่เพียงแต่การค้าขาย เพราะว่า เรื่องอื่นๆ มันก็เป็นการลงทุน เพื่อได้ผลยิ่งๆ ขึ้นไป.

ที่ใหญ่ที่สุด ที่กว้างขวางที่สุด ก็คือตัวชีวิตนั่นเอง ตัวชีวิตนั้นเองมันเป็นการลงทุน เพื่อได้ผลที่ยิ่งขึ้นไป, แล้วก็ ลงทุนเพื่อผลที่ยิ่งขึ้นไป อย่างนี้เรื่อยไป นั้นมันเป็นลักษณะแห่ง สิ่งที่เราเรียกว่าชีวิต ท่านเรียกว่า โวหาร. ใจความก็คือ ลงทุนด้วย ของที่น้อยกว่า แล้วก็ได้ผลที่มากกว่า เรื่อยๆ ไป จนกว่าจะถึงที่

สุด, แม้การพูดก็คือลงทุนด้วยการพูด ที่ลงทุนน้อยกว่า แล้วก็ได้ผลมามากกว่า เช่นเรามีโวหารดีกว่า เราก็ชนะคู่ต่อสู้ของเรา ก็ได้ เพราะโวหารแห่งการพูด.

ฉะนั้นคำว่าโวหารแห่งการพูด ก็แบ่งเป็นพวกๆ โวหารโลก, โวหารธรรมะ, โวหารชาวบ้าน, โวหารพระอรหันต์ มันก็ล้วนแต่เป็นโวหารที่มันสูงต่ำกว่ากัน; พูดออกไปเหมือนกัน แต่ผลที่ได้รับนั้นมันมากกว่า, ถ้าไม่ได้เงินได้ทองมากกว่า มันก็ได้ความจริงมากกว่า ได้ความลึกซึ้งมากกว่า นี่มันเป็นอย่างนี้. เช่นปรมัตถโวหารนี้ พูดออกไปก็จะได้ผลเป็นความจริงมากกว่า, เป็นความลึกซึ้งยิ่งกว่า ยิ่งกว่าโลกียโวหาร; โวหารชาวบ้านธรรมดาพูดนั้น ก็เท่านั้นแหละ แต่ถ้าโวหารที่พระอรหันต์ท่านพูด มันได้ผลมากกว่านั้นมาก.

ฉะนั้น ขอให้สรุปเอาใจความสั้นๆ ของคำว่า โวหาร ไว้ได้อย่างนี้, แล้วก็ให้เข้าใจในขั้นแรกว่า ชีวิตโวหาร ก็โวหารแห่งชีวิต ก็หมายความว่า การลงทุนเพื่อได้กำไรยิ่งๆ ขึ้นไป ซึ่งมีอยู่ในตัวชีวิตนั่นเอง.

นอกจากพระอรหันต์แล้ว
ทุกคนเป็นทาสแห่งชีวิตโหวหารทั้งนั้น

ถ้าผู้ใดมองเห็น ชีวิตเป็นโหวหารอยู่ในตัวมันเอง จะได้ผล
หลายอย่าง คือว่า ถ้าเขาอยากจะได้ผลมากๆ เขาอาจจะทำถูก
ต้อง แล้วก็ได้ผลมากๆ จริง; นี่ก็เป็นชาวบ้านธรรมดาสามัญ.

แต่ถ้าเป็นพระอริยเจ้า ท่านก็จะเห็นว่า มันเป็นเรื่อง
โง่เขลา ที่จะมัวลงทุนเอากำไรอยู่อย่างนี้ เป็นเรื่องโง่เขลา
แล้วท่านก็ไม่เอา, ท่านก็รู้จักเบื่อหน่าย คลายกำหนด ในสิ่งที่
เรียกว่าโหวหาร แม้จะเป็นชีวิตโหวหารของชีวิตอันสูงสุด.

ดังนั้นเราควรจะมองเห็นชัดกันเลยทีเดียวว่า ความโง่
ของเรามันก็อยู่ที่ตรงนี้, ความโง่ของเรามันอยู่ตรงที่ อยากจะ
ได้กำไรมากๆ แล้วความยึดมั่นถือมั่น ด้วยอุปาทานของเรา มัน
ก็อยู่ที่ตรงนี้.

ทุกคนลองสังเกตจิตใจของตน ว่ามันยึดมั่นอยู่ที่อะไร?
มันจะยึดมั่นอยู่ที่จะได้อะไรมากๆ ทั้งนั้นแหละ ลงทุนน้อยก็
เพื่อจะให้ได้กำไรมากๆ ทั้งนั้นแหละ. อย่าให้อาตมาพูดเพื่อไป
คนเดียว, ขอให้ท่านทั้งหลาย มองเห็นความจริง ของสิ่งที่กำลัง

พูดนี้ด้วย ว่าเราทุกคนมันยึดมันถือมันสูงส่งสุดด้วยชีวิตจิตใจ เพื่อจะได้กำไรทั้งนั้นแหละ กำไรเป็นเงินเป็นทองก็ได้, กำไรเป็น
 สิ่งของก็ได้, กำไรเป็นลูกเป็นเมีย เป็นภรรยาสามีก็ได้, ได้
 กำไรเป็นบุญก็ได้, ได้กำไรเป็นมรรค ผล นิพพาน ก็ได้; แต่
 เป็นความยึดถือ.

เดี๋ยวนี้ใครบ้าง, คนไหนบ้าง ดูตัวเองทุกคนว่า ใครบ้าง
 ที่ไม่หวังจะได้อะไรที่มากออกไป ทั้งอกเงย งอกงามมากออกไป,
 ใครบ้าง ที่ไม่ต้องการอะไรให้มากออกไป? ดูจะไม่มี. ถ้าว่าไม่
 โทกตัวเองกันแล้ว ก็คงจะบอกว่า ทุกคนเลย ที่เกิดมานี้ มันก็
 อยากจะได้อะไรมากออกไป, มันรู้จักอยากจะให้ได้อะไรมาก
 ออกไปได้ โดยธรรมชาติ ที่ชีวิตมันเป็นอย่างนั้นเอง.

ความรู้สึกในตัวชีวิต หรือชีวิตโวหารนั้น มันเป็นการรู้สึก
 ว่าลงทุนน้อย หรือว่าเท่าที่เรามีอยู่นี้แหละ เราจะใช้เพื่อผลกำไร
 ที่มากกว่า. ฉะนั้นเด็ก ๆ จึงรู้จัก ทำเพื่อผลกำไร ไม่มากก็น้อย
 แหละ เพราะว่าเขามันมีสัญชาตญาณอย่างนั้นด้วยเหมือนกัน,
 ฉะนั้นเราจึงให้เด็ก ๆ ทำอะไร ๆ ได้ โดยบอกว่ามันจะได้มากกว่า
 มันจะดีกว่า, ให้เขายอมเหนื่อย เพื่อจะได้ที่มากกว่า ดีกว่า สวย

กว่า อะไรกว่า เด็กๆ เขายอมทำ.

เช่นว่า เด็กๆ เขายอมเรียนหนังสือ ด้วยความยากลำบาก ถ้าผู้ใหญ่ชี้แจงให้ดี ยุให้ดี มันเรียนจนตายก็ได้ เพราะความที่อยากจะได้กำไรมาก. ครั้นเรียนหนังสือแล้ว ก็จะต้องลงทุนเพื่อเงิน เพื่อเกียรติ เพื่อกาม เพื่ออะไรมากขึ้นไป มันก็ลงทุนอีก แลละ ไม่คิดแก่เหน็ดแก่เหนื่อย.

เป็นพ่อบ้านแม่เรือนแล้ว มีภรรยาสามีแล้ว ก็ยังคิดว่าจะได้อะไรต่อไปอีก ให้มากกว่าเดิม, สูงๆ ยิ่งๆ ขึ้นไป ไม่มีจุดจบ ที่เรียกว่าค้นหาไม่มีจุดจบ ความปรารถนาไม่มีจุดจบ มันก็เพราะข้อนี้แหละ.

ที่นี้เหลียวมาดู เราจะเห็นได้ว่า ทุกคนมันเป็นทาสแห่งชีวิตโหวหาร, ทุกคนเป็นทาสแห่งชีวิตโหวหาร คือการลงทุนน้อยเพื่อเอาผลมาก.

แม้มาบวชมาเรียนนี้ ที่จริงก็มาด้วยความโง่ในข้อนี้ทั้งนั้นแหละ ไม่ได้มาบวชมาเรียน เพื่อจะเอาชนะชีวิตโหวหาร คือจะอยู่เหนือกิเลส ค้นหา ความได้ ความมี นี่ไม่ได้รู้สึก เพราะมันยังไม่รู้สึก, เพราะบวชเรียนนี้ มันยังไม่ได้เรียน. ถ้ามันเรียนจริง

สำเร็จประโยชน์ในการเรียนแล้ว มันจึงจะรู้ว่า อ้าว! เพื่อที่จะอยู่เหนืออำนาจของชีวิตโหวหาร สัตยูชาติญาณแห่งการลงทุนเพื่อให้ได้ผลกำไรมาก. ต่อเมื่อเป็นพระอรหันต์แล้ว จึงจะจบชีวิตโหวหาร ซึ่งในพระบาลีเรียกว่า โหวหารสมุจเฉโท คือตัดขาดเสียได้ซึ่งโหวหาร ซึ่งการลงทุนเพื่อผลกำไร.

ถ้ายังไม่เป็นพระอรหันต์อยู่เพียงใด ก็ยังมีอะไรเป็นที่หวังว่าจะเป็นตัวกำไรอย่างยิ่งอยู่เสมอ; ฉะนั้นมันจึงเป็นทาสของชีวิตโหวหาร เป็นระยะๆ เป็นลำดับมา ตั้งแต่อ่อนแอออกมา, จนเป็นเด็กวัยรุ่น เป็นเด็กโต เป็นหนุ่มเป็นสาว, เป็นพ่อบ้านแม่เรือน, เป็นคนแก่คนเฒ่า มันก็หวังในชีวิตโหวหาร จะได้อะไรยิ่งขึ้นไป จนเข้าโลงไปเลย. แม้ว่ามันจะทำบุญ ชาติหน้าจะได้ไปสวรรค์ นั่นก็เป็นชีวิตโหวหารของอุปาทานชนิดหนึ่งด้วยเหมือนกัน, เราลงทุนอะไรๆ เพื่อจะได้ไปสวรรค์ กำไรแยะ ลงทุนบาทเดียว ได้วิมานทั้งหลัง; นี่มันก็กำไรแยะ ก็เลยสนใจหมายมันอย่างนี้.

แม้พวกที่ฉลาดกว่านี้ เก่งกว่านี้ ไม่ชอบกามารมณ์ แต่ชอบพรหมโลก มันบริสุทธิ์ มันก็เหมือนกันแหละ, เขาเอาพรหมโลกเป็นกำไรขั้นสุดท้าย มันก็เป็นทาสของชีวิตโหวหารด้วย

เหมือนกัน.

ดังนั้นเรามองดูให้ดี จะเห็นว่า *ความรู้สึกที่ว่า จะเอาอะไรให้มากกว่าที่มีอยู่ แม้จะมีการลงทุนบ้างนี้ มันเป็นเรื่องธรรมดา.* หลายคนทีเดียว ทนลำบากมาฟังบรรยายที่นี้เป็นปีๆ มาแล้ว. ลองตรวจความลำบาก ที่อุตสาหกรรมมาฟังวันเสาร์นี้เป็นปีๆ มาแล้ว มันลงทุนเท่าไร? แล้วท่านหวังจะได้อะไร? นี่คือชีวิตโศกนาฏกรรมอันหนึ่งด้วยเหมือนกัน โดยหวังว่าคงจะได้อะไรดีกว่าที่ไม่มาฟัง หรือไม่มีจะฟัง ฉะนั้นเราจึงลงทุนได้.

แต่ว่ามันคงจะแปลกกันบ้าง ถ้าลงทุนเพื่อเงิน เพื่อทอง เพื่อข้าว ของ กิน กาม เกียรติ มันก็ไปอย่างหนึ่ง. แต่เดี๋ยวนี้เราลงทุนเพื่อ*ความเจริญทางจิต ทางวิญญาณ, ความก้าวหน้าทางวิญญาณ, ความสูงขึ้นไปในทางวิญญาณ ที่จะไปในทางของมรรค ผล นิพพาน* มันก็ต่างกันแหละ ก็พอจะแก้ตัวได้ ว่าไม่ใช่คนโง่. แต่ถึงจะไม่ใช่คนโง่ เป็นคนฉลาดก็จริง มันก็ยังเป็นทาสอยู่นั่นแหละ, มันยังเป็นทาสของสิ่งที่ตนจะได้อยู่นั่นแหละ จนกว่าจะได้สิ่งที่ตนหวังจะได้แล้ว มันจึงจะหมดความเป็นทาส. แล้วมันก็ต้องเมื่อบรรลุความเป็นพระอรหันต์ มันจึงจะหมดความเป็น

ทาสชนิดนี้. พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสไว้อย่างนั้น ในพระบาลีนั้น ตรัสเอาอาสวักขยญาณเป็นไฉนระสมุทเฉโท ลั่นสุดแห่งไฉน, ก็เป็นอันว่าเราก็กลงทุนดีแล้ว ลงทุนเพื่อไปตามฝ่ายของพระอรหันต์ของพระอริยเจ้า ให้มันเป็นการได้สมบูรณ์.

เรื่องลงทุนเพื่อได้เงิน ได้ทอง ได้ข้าว ได้ของ ได้ลูก ได้เมียนี้ เราก็กลงทุนมาเต็มที่แล้ว, แล้วก็ดูว่า ไม่รู้จะได้อย่างไรกันอยู่อีกแล้ว ก็มี ในเรื่องนั้น. แต่ในเรื่องนี้ เรื่องที่จะมีจิตใจอยู่เหนือความอยาก ความกระหาย ความต้องการโดยประการทั้งปวงนี้ ยังไม่ได้, เราจึงลงทุนต่อไป ลงทุนฟัง หรือว่าให้ได้ฟัง ก็ต้องเป็นการลงทุนเหมือนกัน อย่างน้อยก็ต้องมาฟัง อย่างนี้เป็นต้น.

แล้วยังจะต้องลงทุน ด้วยการเอาไปปฏิบัตินะ การฟังอย่างเดียว ไม่เป็นการเล่าเรียนที่เพียงพอ มันเป็นการเรียนขั้นต้น, การเรียนที่สูงขึ้นไป ต้องเอาไปปฏิบัติ. เมื่อปฏิบัติมันแหละ มันจึงจะรู้ ว่าอะไรเป็นอะไรโดยแท้จริง ยิ่งไปกว่าเพียงแต่ฟัง.

ครั้นเอาไปปฏิบัติแล้ว ได้ผลของการปฏิบัติ ได้ชิมรสของผลนั้น; นี่รู้จริงกันตอนนี้ รู้ถึงที่สุดกันตอนนี้ ว่ามันเป็นผลอย่างไร จิตที่ไม่มีกิเลส ที่ว่างกิเลส เหนือกิเลสนั้น มันมีอย่างไร

มีลักษณะอย่างไร ตอนนี่เรียกว่ารู้จริง.

เดี๋ยวนี้เราก็เรียนด้วยการฟังกันไปก่อน, ถ้าทำได้ก็ลองปฏิบัติดู มันก็เลื่อนขึ้นไป เป็นการเรียนด้วยการปฏิบัติ, นี่ถ้าบังเอิญโชคมันดี ได้ผลของการปฏิบัติ ก็ชิมรสของผลของการปฏิบัติ นี่รู้จริงกันตอนนี่. รู้จริงต่อเมื่อได้ไปสัมผัสกับสิ่งนั้นจริงๆ ฝ่ายดีก็ตาม ฝ่ายชั่วก็ตาม จะรู้จักมันจริง ก็ต่อเมื่อได้สัมผัสกับสิ่งนั้นๆ จริงๆ แล้วเท่านั้น.

ชีวิตเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ

ที่นี้ก็จะพูดให้มันเป็นเรื่องเป็นราวต่อไป ว่าเรายึดมั่นถือมั่นในชีวิตโหวรกันอยู่ทั้งนั้น โดยรู้สึกตัวก็มี โดยไม่รู้สึกตัวก็มี; นี่มันสำคัญอยู่ที่ตอนนี่ ที่ทำไปได้โดยไม่รู้สึกตัวอย่างนี้ มันลึกซึ้งมาก แล้วมันก็ละได้ยาก, ถ้าโดยรู้สึกตัว มันก็พอจะรู้ได้ง่ายกว่า.

เดี๋ยวนี้ชีวิตของเรา เป็นการลงทุนเพื่อให้ได้ผลอันดียิ่งๆ ขึ้นไป เป็นที่พอใจอยู่ในความรู้สึกนั้นๆ จนเป็นทาสของสิ่งนั้น โดยรู้สึกตัว เพราะเราได้ยินได้ฟังอย่างนี้, โดยไม่รู้สึกตัว ก็คือ ที่มันเป็นไปเองตามธรรมชาติ.

ตัวชีวิตเองมันเป็นไปตามธรรมชาติ มันจะด้วยความรู้หรือเจตนาของใครก็ตามก็ตอบไม่ได้. พวกที่เขาถือพระเป็นเจ้า มีพระเป็นเจ้า เขาก็ถือว่า ด้วยอำนาจของพระเป็นเจ้า. แต่สำหรับชาวพุทธเรา ไม่มีพระเป็นเจ้าชนิดนั้น เราก็มีธรรมะ มีพระธรรม คือกฎของธรรมชาติ ทำหน้าที่เหมือนกับพระเป็นเจ้าของพวกอื่น, แล้วนั้นเราก็มีกฎของธรรมชาติ ตามธรรมชาติ โดยธรรมชาติ เพื่อธรรมชาตินั้นเอง เป็นเหตุให้เราเป็นอย่างนี้.

นี่เขียบเข้าไปอีกหน่อย จะถึงความลึกซึ้งของชีวิต สิ่งที่เราเรียกว่าชีวิตมันเป็นอย่างนี้นะ ไม่อย่างนั้นมันไม่มีชีวิต สิ่งที่เราเรียกว่าชีวิตมันจะตั้งต้นขึ้นมาไม่ได้ ถ้าไม่มีธรรมชาติอันนี้ ชีวิตจะตั้งต้นขึ้นมาไม่ได้.

ความรู้สึกอันนี้มันเป็นของของใคร เมื่อชีวิตยังไม่เป็นชีวิตสักที ยังไม่มีชีวิตสักที ทำไมจึงมีความรู้สึกอย่างนี้เกิดขึ้น ในอันดับแรก? นี่เป็นเหตุให้กล่าวว่า ธรรมชาติทั้งหลายมันมีลักษณะอย่างนั้น. ธรรมชาติที่มีชีวิต หรือธรรมชาติที่ไม่มีชีวิต มันมีกฎเกณฑ์อะไรอันหนึ่ง ซึ่งทำให้มันอยู่ซ้ำที่ไม่ได้ มันจะต้องเปลี่ยนแปลงไป เปลี่ยนแปลงไปในทางสูงยิ่งขึ้น สูง

ยิ่งขึ้น นั้นเรียกว่ากำไร ก็แล้วกัน.

วิวัฒนาการของโลก

ก็เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ

ถ้าท่านยอมเชื่อเรื่องวิทยาศาสตร์อย่างปัจจุบัน เขาก็บอกว่า โลกนี้ที่แรกไม่มีอะไร มีแต่ดวงไฟ เป็นดวงไฟลูกไฟลงหมุน เคว้งอยู่เป็นไฟ. นี่จากโลกที่เป็นดวงไฟอยู่อย่างนี้ มันมาเป็นโลกอย่างปัจจุบันนี้ได้อย่างไร ด้วยอำนาจของอะไร?

แต่ถ้าเชื่ออย่างอื่น ถือศาสนาอย่างอื่น เช่นถือศาสนา พระเป็นเจ้า ก็พูดได้เลยว่า พระเป็นเจ้าสร้างมา, พระเป็นเจ้าสร้างที่เดียวสำเร็จ สร้างเป็นฟ้า เป็นดิน เป็นน้ำ เป็นอะไรทุกอย่าง กระทั่งดวงอาทิตย์ดวงจันทร์นั้น ก็พระเจ้าสร้างมา ถ้ายอมเชื่ออย่างนี้ มันก็หมดปัญหา ว่าพระเจ้าสร้างมา ให้เป็นคน เป็นสัตว์ เป็นอะไร. แล้วก็มีปัญหาอย่างเดียวกันอีกแหละ โลกนี้จะเป็นพระเจ้าสร้างมา หรือพระเจ้าไม่ได้สร้างมา ปัญหา ก็เหมือนกัน คือมีกิเลส และเป็นทุกข์เพราะกิเลส.

เราพุทธบริษัท เราไม่เคยรับความคิดว่าพระเจ้าสร้างมา

พระเจ้าสร้างที่เดียวสำเร็จเป็นโลกอย่างนี้ เราไม่มีลัทธิอย่างนั้น; เรามีลัทธิที่ว่า สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามปัจจัย หมุนไปตามปัจจัย ไม่มีสิ่งที่เรียกว่าพระเจ้าสร้างปุปปกันอย่างนั้น.

นี่เดี๋ยวนี้เราก็ไม่ได้เห็นว่า ที่แรกมันเป็นอย่างไร พระเจ้าเป็นอย่างไร เราก็ไม่เห็น เราก็ไม่เชื่อ; แต่ว่าที่โลกนี้มันเกิดขึ้นอย่างไร เป็นดวงไฟอยู่แท้ๆ มันค่อยๆมีอะไรขึ้นมาอย่างนี้ได้ อย่างไม่รู้. แต่ว่าเราได้ศึกษา, ได้ยินได้ฟังการศึกษา ค้นคว้าของนักวิทยาศาสตร์ คือผู้สนใจในเรื่องนี้ทั้งหลาย ได้ค้นคว้าไว้อย่างไร แล้วอธิบายไว้อย่างไร. เราเอามาจับกันดูกับ หลักธรรมะ ในพระพุทธศาสนา เช่นเรื่องอิทัปปัจจยตาเป็นต้น แล้วมันก็ไม่ขัดกัน มันก็เลยเข้ากันได้. ฉะนั้นพุทธบริษัทที่ไม่เชื่อเรื่องพระเจ้าผู้สร้าง ก็เชื่อได้ว่า มีอิทัปปัจจยตาเป็นกฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้นมา หรือบังคับให้มันเกิดขึ้น ให้มันวิวัฒนาการขึ้นมา.

คือว่าเมื่อโลกที่กำลังลุกเป็นไฟกว้างอยู่นั้น หลากๆ ล้วนปีเข้า มันก็เย็นลง, มันก็เย็นลงเป็นของแข็ง ไม่มีไฟ. แล้วความเปลี่ยนแปลงรอบๆ ตัวนั้น ด้วยอากาศที่มีอยู่รอบๆ ตัวนั้น

เช่น ออกซิเจน ไฮโดรเจน ซึ่งมีอยู่เองแล้ว แล้วมันผสมกันเป็น น้ำ ซึ่งรดลงไปบนก้อนกลมๆ ก้อนโลกกลมๆ เกลี้ยงๆ นี่ ลงไปบ่อยๆ แล้วก็ไปขังอยู่ตามที่ลุ่ม ที่มันจะขังได้ มันจะไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไรเล่า.

ในน้ำ ที่มันขังอยู่ด้วยกันเป็นล้านๆ ปี มีแสงแดด มีทุกอย่าง, แล้วมันก็ละลาย ละลายอะไรที่เป็นตัวก้อนโลกนั้น ออกมารวมอยู่ในน้ำด้วย; น้ำนั้นก็คือน้ำที่ทำให้เกิดของใหม่ขึ้นมา จนกระทั่งมีสิ่งที่เรียกว่าชีวิต. คิดดูชีวิตที่ยังดูด้วยตาไม่เห็น ชีวิตที่ยังเล็กเกินไป กระทั่งค่อยใหญ่ขึ้นมา จนดูเห็น จนเป็นชีวิตชนิดที่มีลักษณะแห่งชีวิต เช่น รู้จักกินอาหาร, รู้จักขยายพันธุ์, รู้จักอะไรต่างๆ ที่เป็นลักษณะของชีวิต.

เป็นชีวิตในน้ำ ดูไม่ค่อยเห็นอยู่กี่ล้านปีก็ตามใจมันเกิด จนกว่ามันจะรู้จักเป็นชีวิตที่เห็นได้ด้วยตา เคลื่อนไหวได้, เป็นชีวิตประเภทพืช, เป็นชีวิตประเภทสัตว์ ต่างคนต่างเจริญไปตามแนวของตัว. พืชก็มาเป็นพืชพันธุ์พฤกษชาติทั้งหลาย, สัตว์ก็มาเป็นสัตว์ เป็นคน เป็นอะไร อย่างที่เราเห็นๆ อยู่ในที่สุดได้. นั่นด้วยอำนาจของอะไร? ถ้าว่าด้วยอำนาจของอิทธิปัจจัยตามัน

ก็ได้.

แต่ดูให้ดีกว่าทำไมมันต้องดีขึ้นเล่า ทำไมมันจึงแปลกออกไปจากที่มีอยู่ แล้วทำไมมันจึงจะต้องดีขึ้นเล่า? ทำไมจากสัตว์ที่อยู่ในน้ำ มันกลายเป็นอยากจะขึ้นบก, เป็นครึ่งน้ำครึ่งบก, เป็นสัตว์บก เป็นสัตว์บกแล้ว มันก็จะเป็นไส้เดือน กิ้งกือ เป็นอะไรก็ตามใจ. กว่ามันจะเป็นคนนี่ หรือกว่ามันจะเป็นสัตว์ที่ขึ้นไปอยู่ในอากาศได้ เหมือนนกทั้งหลายนี้ มันล้วนแต่ว่า ที่แรกมันรวมอยู่ในก้อนไฟที่ลุกโพลงๆ แล้วเย็นลง ดำลง แล้วก็สลายตัวปรุงแต่งเปลี่ยนแปลงออกมาเป็นชีวิตในโลก ในพิวโลก.

ถ้าใครอยากจะรู้ว่า ที่แรกมันไฟ แล้วมันค่อยเย็นลงอย่างไร เป็นก้อนดำๆ อย่างไร. ขอให้คนนั้นดำลงไปในโลกนี้ ดำลงไปในโลกนี้ จนถึงจุดใต้ศูนย์โลก แล้วก็รู้ว่าตรงนั้นมันเป็นอย่างไร แล้วนั่นแหละคือโลกสมัยหนึ่ง ที่แรกมีมันเป็นอย่างนั้น. เดียวนี้พิวนอกเท่านั้นแหละ พิวนอกโลกรอบๆ ก่อนโลกนี้เท่านั้นที่เป็นอย่างนี้; ส่วนใจกลางของโลก โลกนี้ ถ้าใครดำลงไปได้ ดำลงไปดูที่นั่นยังเป็นน้ำไฟที่เหลวอยู่ หรือยังเป็นหินชนิดเดียวกันกับที่แรกที่โลกมันเย็นลง มันยังอยู่ที่นั่น และต่อไปมันก็จะไม่มี

เหมือนกันแหละ มันก็จะเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นไปได้; นี่ไม่ใช่
เรื่องที่ต้องการจะพูดอะไรนัก.

โวหารของธรรมชาติให้ผลเป็นวิวัฒนาการ

เรื่องที่ต้องการจะพูด ก็คือ ข้อที่ว่า ทำไมมันจึงดีขึ้น ทำไม
มันจึงดีขึ้น ทำไมมันจึงดีขึ้น? บางคนอาจจะแย้งว่า ที่มันไม่ดีขึ้น
ที่มันล้มละลาย ล้มเหลวสูญหายไปก็มีมาก ก็ถูก ก็ยอมรับ ก็ถูก.
แต่ทำไมที่มันดีขึ้นๆ ดีขึ้นๆ นี่มันจึงเหลืออยู่ และมันกำลังดีขึ้น
นี้เรียกว่าธรรมดาแท้ๆ ธรรมดาแท้ๆ ของวิวัฒนาการ; วิวัฒนาการ
แปลว่ามันจะดีขึ้นๆ ดีขึ้น. อะไรเป็นเหตุให้มันอยากจะดีขึ้น?
ตอบไม่ถูก, ก็ตอบว่า ธรรมชาติมันเป็นอย่างนั้นเอง ธรรมชาติ
มันต้องการจะดีขึ้น มากขึ้น.

ฉะนั้นเราก็มีกฎของธรรมชาติเช่นกฎอิทัปปัจจยดาเป็นต้น
ทำหน้าที่เหมือนกับพระเจ้า พระเป็นเจ้าของศาสนาอื่น ที่เขา
ถือว่าโดยการบันดาลของพระเป็นเจ้า; แต่ที่จริงก็ไม่ถูกนักเพราะ
เขาเขียนไว้ว่า พระเจ้าสร้างที่เดียวสำเร็จเลย สำเร็จเป็นคน เป็น
สัตว์ เป็นอะไรครบถ้วน โดยไม่ต้องวิวัฒนาการ. เขาถือว่า

พระเจ้าสร้าง, ลัทธินั้นถือว่าพระเจ้าสร้าง เขาเรียกว่าการสร้างขึ้นมา. ส่วนข้างฝ่ายนี้ถือว่าวิวัฒนาการ เป็นวิวัฒนาการ จึงค่อยๆ เปลี่ยนขึ้นมา ค่อยๆ เปลี่ยนขึ้นมา ไม่ใช่การสร้างปุ๊ปเดียว ก็ออกมาเป็นอย่างนี้.

ความเห็นอันนี้ มันก็ยังขัดแย้งกันอยู่ จนกระทั่งเดี๋ยวนี้ ภาษาที่เขาใช้เถียงกัน คือว่าสร้างหรือวิวัฒนาการ พวกถือพระเจ้ายึดว่าสร้าง พวกไม่ถือพระเจ้ายึดว่าวิวัฒนาการ. คำหนึ่งเขาเรียกว่า Creation คำหนึ่งเขาเรียกว่า Evolution สองคำนี้รบราฆ่าฟันกันอยู่เรื่อย จนกระทั่งบัดนี้ ซึ่งยกเป็นข้ออ้างข้อเถียงกัน ในหมู่บัณฑิตนักปราชญ์ ของทางฝ่ายศาสนา กับของทางฝ่ายวิทยาศาสตร์ สร้างหรือว่าวิวัฒนาการ มันมีเท่านี้.

ทีนี้เรา ถ้าพระเจ้าสร้าง พระเจ้าก็ต้องสร้างให้ดีขึ้น พระเจ้านั้นก็ชอบดีขึ้นด้วยเหมือนกันแหละ ไม่ชอบทำให้เลวลง; แต่เมื่อมีอะไรมาเลวลงมาปรากฏอยู่ในโลกบ่อยๆ เขาก็โทษพระเจ้า พวกที่ถือพระเจ้ายึดไม่รู้ว่าแก้ตัวอย่างไร ก็ชวนเลิกกันเสีย ในข้อนี้ว่าทำไมพระเจ้าจึงไม่สร้างโลกให้น่าดูกว่านี้ แล้วอย่าให้มีโรคภัยไข้เจ็บ อันตรายใดๆ ทำไมพระเจ้าไม่เลือกเอาอย่างนั้น; เมื่อ

ตอบไม่ได้ก็นิ่งเสีย. แต่รู้ได้ว่าทุกคนนั้นต้องการให้มันดีขึ้น แม้แต่พระเจ้าก็ต้องการจะให้โลกนี้มันดีขึ้น.

ที่นี่เราชาวพุทธ ไม่มีพระเจ้าเช่นนั้น เราก็มีกฎของการวิวัฒนาการ เช่น กฎอิทัปปัจจยตา มันก็เลยทำหน้าที่ ทำให้เกิดของใหม่เรื่อยไป คือการผสมปรุงแต่งระหว่างของเก่า; ถ้าไม่สำเร็จ มันก็ล้มละลายสูญหายไป ถ้าสำเร็จ มันก็ยังอยู่ แล้วมันก็ต้องแปลกออกไป แปลกออกไป แปลกออกไป. แปลกออกไปคือวิวัฒนาการ ถ้ามันแปลกออกไปในทางผิด มันก็ละลายสูญหายไป; ถ้าแปลกออกไปในทางถูก มันก็ยังคงอยู่ และเจริญยิ่งๆ ขึ้นไป.

ฉะนั้นเราจึงพอจะเชื่อได้แล้วกระมังว่า กฎของธรรมชาติแท้มันต้องการกำไรเหมือนกัน, มันลงทุนด้วยของเท่าที่มีอยู่ เพื่อได้กำไรมากออกไป มากออกไป. นี่ก็เป็นกฎของธรรมชาติ อย่างที่พูดมาแล้วว่า วิวัฒนาการทั้งหลายมันตั้งต้นมาอย่างนี้ จนบัดนี้มีอะไร มีอะไรก็ดูซิ; นี่ผลของวิวัฒนาการ.

วันนี้โกนหัว วันนี้โกนผมทั้งหมด ทำไมพรุ่งนี้งอกขึ้นมาเล่า หลายๆ วันมันก็งอกยาวออกไปอีก, เล็บเหมือนกัน วันนี้

ตัดหมดแล้ว เอ้า ฟรุ้งนี่โผล่มาอีกแล้ว สองสามวันที่ มันก็โผล่
ออกมายาวอีกแล้ว ทำไมเล็บมันยาวออกมาอย่างนี้. มันมีกฎ
เกณฑ์อะไรอยู่อย่างหนึ่ง ซึ่งมันต้องการให้งอกออกมา งอกออก
มา งอกออกมา ที่ว่ามันจะทลายละลายไปนั้นมันผิดกฎ ผิดกฎ
ศูนย์กลาง กฎอันใหญ่นี้มันต้องการให้วิวัฒนาการ.

ฉะนั้น เราก็ดูในตัวเรา ก็จะเห็นได้ว่าทุกอย่างแหละ มัน
เป็นเรื่องลงทุน เพื่อได้กำไรทั้งนั้นแหละ แม้ว่าเราจะไม่เจตนา.
เช่นว่าเรากินข้าว กินข้าวเข้าไปมือหนึ่ง ข้าวนั้นมันไปทำอะไรได้
บ้าง? มันไปทำอะไรอะไรมากขึ้น หรืออย่างน้อยก็ไปรักษาสิ่งที่มัน
จะสูญเสียให้ยังคงอยู่ แต่แล้วตามปกติ มันเข้าไปทำอะไรเพิ่มให้
มากขึ้น. ธรรมดาแท้ๆ เราก็กินอาหาร ซึ่งจะทำให้อะไรเพิ่มขึ้นๆ
นี้มันก็เหมือนกับการลงทุน, เรากินอาหารมันเหมือนกับการลงทุน
มันไปเป็นเนื้อเป็นหนัง เป็นอะไรทุกอย่าง ทุกอย่างในร่างกาย
ของเราเพิ่มขึ้น มันก็เหมือนกับกำไร; นี่เราไม่ได้เจตนา เราไม่
ได้รู้สึกด้วยซ้ำไป มันเป็นไปได้ของมันเอง. นี่คือความดี ความ
ง่าย เรียกว่าจะเป็นบุญเป็นกุศลอะไรก็ตามใจ แล้วแต่จะเรียก
คือมันเป็นความง่าย ที่จะได้กำไรเพิ่มขึ้นๆ.

ขอให้เรารู้จักธรรมชาติอันแท้จริงของธรรมชาติให้ดีๆ ว่า แม้แต่ธรรมชาติล้วนๆ นี้ มันก็ยังเป็นการลงทุนเพื่ออะไร จึงเรียกว่าโหวงได้อยู่นั่นเอง. ตัวธรรมชาติแท้ๆ ยังไม่มีชีวิต มันก็ยังมีโหวง คือการลงทุนเพื่อได้สิ่งที่ดียิ่งๆ ขึ้นไป คือกฎของวิวัฒนาการ ที่ทำให้โลกนี้ซึ่งเคยมีแต่ดวงไฟ มากลายเป็นโลกที่มีอะไรๆ อย่างนี้; นี้เรียกว่า *ธรรมชาติที่ไม่มีชีวิต มันก็มีโหวง คือการลงทุนเพื่ออะไรยิ่งๆ ขึ้นไป.*

ชีวิตตั้งต้นมาจากธาตุทั้งสี่

(ดิน น้ำ ไฟ ลม)

ในธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม ถ้าศึกษาดูให้ดีเถอะ มันมีคุณสมบัติอยู่ในธาตุนั้นๆ นะ แล้วคุณสมบัติแห่งธาตุนั้นๆ มันมาถึงกันเข้า มันจึงเกิดของใหม่ได้. เช่น ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม ซึ่งควรจะรู้จักกัน เป็นข้อแรก ธาตุดินไม่ใช่ดิน ธาตุน้ำไม่ใช่ น้ำ นี่มันว่ากันเอง.

ธาตุดินนั้นคือคุณสมบัติอันหนึ่ง ซึ่งกินเนื้อที่ ทำให้เกิดการแข็ง เพราะมันต้องการเนื้อที่. นี่เราเห็นคุณสมบัติอันนี้ได้

ง่าย ในสิ่งที่เราเรียกว่าดิน ว่าหิน ว่าอะไรก็ตาม; แต่ที่จริงเขาหมายถึงคุณสมบัติที่มันกินเนื้อที่ ที่จะทรงตัวอยู่ได้ คุณสมบัติอันนั้นมีอยู่ในธาตุดิน.

ธาตุน้ำนั้น ก็คือ คุณสมบัติที่จะทำให้มันเกาะกันอยู่, น้ำมันมีลักษณะเกาะกันอยู่. คุณสมบัติแห่งการเกาะกันอยู่ ช่วยให้ธาตุดินเป็นดินเกาะกันอยู่ ถ้ามีแต่ธาตุดินไม่เกาะกัน มันก็สร้างอะไรไม่ได้ เดียวนี้มันมีธาตุน้ำ ที่ทำให้เกาะกัน มันก็สร้างอะไรได้.

ที่นี้ก็ธาตุไฟ คือคุณสมบัติที่ร้อน ที่ทำให้เผาไหม้. มีความร้อน มีความเผาไหม้ ก็ทำให้เกิดการหลอมหรือการเปลี่ยนแปลง; ถ้าไม่มีธาตุไฟนี้ ก็ไม่มีการเปลี่ยนแปลง เช่นอาหารไม่ย่อยเป็นดินหรือสิ่งในโลกไม่มีการหลอมตัวกันเข้าไปเพื่อเกิดสิ่งใหม่. ธาตุไฟไม่ใช่ตัวไฟนะ แต่ตัวคุณสมบัติที่มีอยู่ในไฟนั้น เรียกว่าความร้อน ความเผาผลาญ.

นี้ธาตุลม คือคุณสมบัติแห่งการเคลื่อน คุณสมบัติแห่งการเคลื่อน ที่มีอยู่ในลมมันแหละ อยู่ในแก๊ส อยู่ในอะไรก็ตาม มันระเหยและเคลื่อนนั้น เรียกว่าธาตุลม คุณสมบัติของมันจะไม่ใช้ตัวลม.

ฉะนั้นคุณสมบัติที่มีอยู่ในสิ่งที่เราเรียกว่าธาตุดิน, คุณสมบัติที่มีอยู่ในสิ่งที่เราเรียกว่าธาตุน้ำ, และที่เรียกว่าธาตุไฟ, ที่เรียกว่าธาตุลม คุณสมบัติ ๔ อย่างนี้ พอมาถึงกันเข้า มันก็เกิดของใหม่ เกิดเซลล์หรือเกิดอะไรก็ได้ เป็นของใหม่ เป็นที่ตั้งแห่งชีวิต เป็นรากฐานแห่งชีวิต.

ดิน น้ำ ลม ไฟ มันก็ต้องการกำไอย่างนี้; แม้ว่ามันจะเป็นดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นธาตุตามธรรมชาติ ไม่มีชีวิตจิตใจ มันก็มีลักษณะแห่งการค้ำขาย. พุดให้เขาโห้ มันมีลักษณะแห่งการค้ำขาย คือมันจะลงทุนน้อย แล้วก็เอาผลมากหรือผลใหม่.

นี้ขอให้ถือว่า แม้แต่ในสิ่งที่ไม่มีชีวิต มันก็มีกฎอันนี้ ที่เรียกว่าไวยาหาระ คือลงทุนไปแต่น้อย แล้วก็ได้ของมากและของใหม่; ที่นี้ในสิ่งที่มันเป็นเรื่องจิตใจ มันก็ยิ่งเร็วกว่านี้ ยิ่งมากกว่านี้. ฉะนั้นวิวัฒนาการของสิ่งที่มันรวมกัน ทั้งธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม ธาตุอากาศ ธาตุวิญญาณ อะไรก็ตาม มารวมเข้าแล้ววิวัฒนาการ คือการลงทุน เพื่อได้กำไรเป็นของใหม่ หรือมากขึ้นมันก็ยังรุนแรง โลกนี้มันก็วิวัฒนาการ.

ระบบสหกรณ์ สิ่งจำเป็นใช้ในทุกกรณี

ส่วนหนึ่งของโลก คือเราคนหนึ่งๆ มันก็วิวัฒนาการ, แล้ว
 อาการวิวัฒนาการนี้ ยังมีที่น่าสนใจ ก็คือว่ามันเป็นสหกรณ์ด้วย
 ไม่ใช่ว่าธาตุหนึ่งๆ มันจะทำไปได้ตามลำพัง มันต้องไปทำ
 สหกรณ์ร่วมกันกับธาตุอีกธาตุหนึ่ง หรือหลายๆ ธาตุ แล้วมันจึง
 เกิดผลได้ตามนั้น โดยสะดวก โดยง่าย โดยเร็ว.

ที่เราควรจะดู แล้วดูก็เห็นได้ง่ายๆ ว่าความเป็นสหกรณ์
 ทำงานร่วมกัน เป็นกฎของธรรมชาตินี้ ก็ดูได้ง่ายๆ. ในร่างกาย
 ของเรานี่แหละ เราก็ต้องมีมือ มีมือที่ดี, มีตีนที่ดี เดินไปไหนได้
 เดินไปหากินได้ มือมันก็จับเอาใส่เข้าปาก, ถ้าปากดีมันก็เคี้ยวได้,
 ฟันดีมันก็เคี้ยวได้ละเอียด มันก็กินดี, มันมีน้ำลายดี ที่จะช่วย
 ย่อยอาหารดี ชิมดี เลี้ยงทุกส่วนของร่างกาย, ชวนกันดี เป็น
 ร่างกายดี เป็นระบบประสาทดี เป็นจิตใจดี, ทุกส่วนดี จะเป็น
 ระบบย่อย เป็นกลุ่มเล็ก หรือระบบใหญ่ รวมกันทั้งร่างกายก็ดี
 มันก็ดี มันก็ถูกต้องดี มันก็มีผลดี. อย่างนี้เราเรียกว่า ระบบ
 สหกรณ์ ซึ่งจำเป็นจะต้องมี ในสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลาย ในคน
 เราเห็นได้ง่ายๆ อย่างนี้.

แต่ที่อาตมาพูดนี้ยังหายบาไป พุดหายบา ๆ พุดลวก ๆ เกินไป ต้องไปถามหมอ ถามผู้ที่เขาเรียนสรีรศาสตร์มาเป็นอย่างดี เขาก็จะแจกแจงให้เป็นรายละเอียดมากกว่านี้. แล้วก็รู้ความที่มันเป็นสหกรณ์กันอย่างไรทั้งร่างกาย เช่นว่าเซลล์ทุก ๆ เซลล์ในร่างกายมากนับไม่ไหว, ตัวโลหิตก็มากมายนับไม่ไหว ที่มันจะปรุปรุ่งกันเป็นเนื้อหนัง เป็นกระดูก เป็นอะไรก็สุดแท้ แล้วมันก็ต้องสหกรณ์กันทั้งนั้นแหละ; มีลักษณะเหมือนธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม ธาตุอากาศ ธาตุวิญญาณ คุณสมบัติของธาตุทั้งหลายเหล่านั้น ก็ต้องทำสหกรณ์เข้าด้วยกัน จึงจะเป็นชีวิตที่จะเจริญ.

นี้ให้มองดูในแง่ที่ว่า การลงทุนเพื่อได้ผลกำไรมากนั้น ยังจะต้องมีลักษณะแห่งการสหกรณ์ด้วย สหกรณ์กับสิ่งที่แวดล้อมอยู่รอบ ๆ ตัวเรา. การที่เราคนหนึ่ง ๆ จะอยู่ในโลก มันก็อยู่ไปไม่ได้หรอกคนเดียว มันต้องร่วมแรงกับเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ก็เป็นสหกรณ์อีกเหมือนกัน ที่จะอยู่ด้วยกัน เป็นเพื่อนมนุษย์อยู่ด้วยกันในโลก ด้วยลักษณะสหกรณ์ โลกนี้ก็ดี ก็มีความสุข. นี้เรามักจะเห็นแก่ตัว เอาเปรียบผู้อื่น ทำร้ายผู้อื่น จึงต้องมีระบบ

ศีล ระบบทาน ระบบธรรมะอะไรขึ้นมาเพื่อป้องกันปัญหาเหล่านั้น; นี่ขอให้ดูเถาะว่ามันเป็นอย่างไร.

แต่พร้อมกันนั้น ขอเตือนไว้ตั้งแต่ที่แรกว่า ขอให้พยายามสังเกตดู ความที่มันมิใช่ตัวตนไว้ไปตั้งแต่แรก, ที่มันเป็นมาอย่างนี้ เป็นไปอย่างนี้ เรื่อยไปอย่างนี้ ก็ขอให้สังเกตดูว่า มันไม่มีความเป็นตัวเป็นตนที่ตรงไหน. คุณสมบัติของธาตุเหล่านั้น มันทำหน้าที่ของมัน จนกระทั่งว่า ธาตุจิต ธาตุวิญญาณ มันทำให้คิดนึกรู้สึกได้ แล้วมันก็โง่ คือเดินผิด จนรู้สึกคิดนึกเป็นตัวตน.

เหตุปัจจัยของกำไรขาดทุน

นี่อันนี้เป็นตัวที่เราจะต้องดูเป็นพิเศษ คือเป็นการลงทุนกำไรในด้านจิตด้านวิญญาณ. ในด้านร่างกาย เนื้อหนังนั้นเห็นไม่ยาก เห็นได้ง่าย อย่างที่พูดมาก็ดูจะพอแล้ว, แต่ที่นี้ด้านจิตด้านวิญญาณนี้ จะขอให้ดูใหม่ คือว่ามันเป็นไปได้เอง. แต่แล้วมันเกิดผลขึ้นมาเป็น ๒ ฝ่าย ชนิดที่เรียกว่า ตรงกันข้ามก็ได้, คือว่ามันได้ดำเนินมาจนถึงมีร่างกาย มีร่างกายแล้วนะ, แล้วก็มี

ชีวิตจิตใจคิดนึกได้, แล้วมันไม่หยุด มันก็เดินต่อไป.

นี่จิตใจ ที่มีอยู่ในร่างกายนั้นแหละ จะเปิดแผนกใหม่ แผนกใหญ่ขึ้นมาทีเดียว คือมันมีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อย่างที่เราารู้แล้ว เป็นประตูแห่งจิตใจ จึงได้เรียกว่าทวาร; ทวาร ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นประตูสำหรับจิตใจ; นี่ก็เป็นไปได้เองตามธรรมชาติ.

แล้วมันทำหน้าที่สำคัญ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ จึงเรียกว่าอินทรีย์ ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ.

อะไรจะมากกระทบที่นั่น แล้วเกิดเรื่องเกิดราว เราก็เรียกว่าอารมณ์ ๖ คือรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์.

นี่เป็นธรรมดาที่ว่าอารมณ์เหล่านี้ มันต้องมากกระทบ ตา หู จมูก ลิ้น กายใจ มันก็เกิดความรู้สึกขึ้นที่ตรงนั้น เรียกว่าวิญญาณ.

ตัวอย่างเรื่องตา ตาเห็นรูป เกิดวิญญาณ จักขุวิญญาณ ตามประการเรียกว่า ผัสสะ นี่เป็นไปเองตามธรรมชาติ เราไม่ต้องเจตนา.

นี่พอเป็นผัสสะแล้วนี้ มันจะแยกทางกันเดินแหละ จะไปทางกำไร หรือจะไปทางขาดทุน. ในขณะที่ผัสสะนั้น ถ้ามี

สติปัญญา มีวิชาก็เป็นผัสสะฉลาด ผัสสะฉลาดก็ปรุงแต่งไป
 แนวของความฉลาด ไม่เกิดกิเลสตัณหา ก็ไม่เป็นทุกข์ กลับจะ
 ได้ผลเป็นความสงบสุข เรียกว่าได้กำไร. ที่นี้ในบางกรณี มัน
 ไม่มีวิชา สติ สัมปชัญญะ ปัญญา อะไรมาในขณะนั้น มันก็
 เป็นผัสสะโง่ ผัสสะอวิชชา มันก็ให้ผลออกมาเป็นความโง่ เป็น
 เวทนา เป็นตัณหา เป็นอุปาทาน แล้วก็ทุกข์ นี่เราต้อง
 สมมติเรียกว่าขาดทุน.

ในวันหนึ่งๆ เรามีไวยาหาระ คือการลงทุน เพื่อผลกำไรใน
 ทางจิตอยู่เป็นประจำ บางกรณีก็กำไร คือไม่เป็นทุกข์ ได้รับความ
 สุข ได้รับความพอใจ, บางกรณีก็เป็นทุกข์ ผิดแล้ว ก็
 เรียกว่าขาดทุน. ฉะนั้นทางจิตทางวิญญาณ ซึ่งมีไวยาหารของชีวิต
 อยู่ในตัวเองนั้น ก็มีทั้งกำไรและขาดทุนสลับกันไป เป็นไปได้เอง
 ตามธรรมชาติ; เมื่อเรายังไม่รู้จักรื่องเหล่านี้ มันก็เป็นไปตาม
 ธรรมชาติ. ฉะนั้นคนที่ไม่รู้ธรรมะ เขาก็มีความสุขได้ มีความ
 ทุกข์ได้ในวันหนึ่งๆ แล้วแต่การปรุงแต่งแห่งปัจจัย ทางตา ทางหู
 ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจของเขา ก็มีผลเป็นกำไรบ้าง,
 เป็นขาดทุนบ้าง, หรือว่าเสมอตัวบ้าง ก็แล้วแต่กรณี. นี่เราจะ

รู้จักสิ่งเหล่านี้ หรือไม่รู้จักสิ่งเหล่านี้ คือเราจะรู้จักชีวิตในแง่นี้ หรือไม่รู้จักชีวิตในแง่นี้ ชีวิตนี้ก็เป็นโฆหาระ คือการลงทุนเพื่อผลกำไรอยู่นั่นเอง.

ถ้าเพิ่ญว่าเรามีความรู้ ได้ยินได้ฟัง คำสอนของพระอริยเจ้า โดยเฉพาะพระพุทธเจ้า รู้ว่ามันเป็นอย่างนี้ ตามหลักแห่งปฏิจจสมุปบาท; เราก็ยังควบคุมได้ ให้มันเป็นไปแต่ในทางกำไร คือไม่ต้องเป็นทุกข์, ได้ความรู้ยิ่งๆ ขึ้นไป ก็เรียกว่าเป็นกำไร.

แต่บางครั้งเราก็ควบคุมไว้ไม่ได้ ทั้งที่เรารู้อยู่ที่นี่ เราท้ควบคุมไว้ไม่ได้ มันผิดพลาดไป มันก็เป็นทุกข์, ทั้งที่รู้เรื่องปฏิจจสมุปบาทอย่างดี บางทีมันก็ควบคุมไว้ไม่ได้ มันก็ต้องเป็นทุกข์. อย่างนี้มันก็มีอยู่มาก แล้วก็เห็นๆ กันอยู่ อย่างนี้เรียกว่าเป็นเจตนา เป็นโฆหารแห่งชีวิต ที่เป็นไปโดยเจตนาของบุคคลนั้น มันก็ยังไม่วายที่ เตี่ยวขาดทุนเตี่ยวได้กำไร, เตี่ยวขาดทุนเตี่ยวกำไร.

ที่นี้มันอาจจะมีอีกสักแนวหนึ่ง คือว่าโดยสิ่งแวดล้อมมันบีบบังคับ ถูกบังคับ ถูกกระตุ้น ถูกยั่วยวน ถูกหลอก ถูกชักจูง

ถูกปรุ้งแต่งอะไรก็ตาม น้ำมันก็เป็นได้เหมือนกัน; มันก็มีการ
ปรุ้งแต่งในใจจนเกิดทุกข์ ก็เรียกว่าขาดทุน, บางทีก็ไม่เกิดทุกข์
ได้สุข ก็เรียกว่าได้กำไร. เช่นมีใครมาหลอกให้ทำบุญไปสวรรค์
ได้ไปสวรรค์ ได้พอใจ อย่างนี้มันก็กำไร เรียกว่าเป็นเรื่องกำไร.

ขอให้ดูให้ดีว่า มันเป็นไปได้เองตามธรรมชาติแท้ ๆ ล้วน ๆ
ก็มี, ที่เป็นไปโดยเจตนาของสัตว์ผู้หนึ่ง บุคคลนั้น ที่ได้มีความรู้
อันเล่าเรียนมา แล้วตั้งใจมีเจตนากระทำ ก็มี, หรือเป็นไปได้โดย
สิ่งแวดล้อม บังเอิญผลักใส ดึงดูด ยั่วชวน มันก็มี. ฉะนั้นเรื่อง
ที่จะขาดทุนหรือจะมีกำไร มันก็มีมากออกไป แต่แล้วมันก็ยัง
แน่นอนอยู่ว่า เราต้องการกำไร เราไม่ต้องการขาดทุน เราอยาก
จะให้อะไร ๆ ดี ๆ ดี ๆ ไปในทางที่จะได้ตามใจเรา คือกำไรนั่นเอง
นี่เรื่อง ขาดทุนหรือกำไร ของสิ่งที่มีชีวิต มันก็มีอย่างนี้.

เพราะมีตัวตน จึงมีกำไรขาดทุน

อาตมาต้องการให้มองเห็นข้อนี้ ก็เพื่อช่วยให้มีธรรมะอัน
สูงสุดได้ง่ายเข้า ได้เร็วเข้า ก็คือ *อย่าไปหลงยึดถือเรื่องกำไร
หรือเรื่องขาดทุน.* ขอให้เห็นว่า มันเป็นไปได้ตามธรรมชาติอย่าง

ยิ่ง, จะลงทุนเพื่อกำไร มันก็เป็นเรื่องของธรรมชาติ แล้วมันก็เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ, แล้วมันก็ขาดทุนตามธรรมชาติ กำไรตามธรรมชาติ ก็ได้อีกเหมือนกัน. การกำไรหรือการขาดทุนนั้นเป็นไปตามธรรมชาติ ถ้ามันเป็นไปผิดทาง ทำให้เกิดยุ่งยากเดือดร้อนเสียหายเราก็สมมติเรียกว่าขาดทุน, ถ้าได้อย่างที่ต้องการนี้ก็เรียกว่ากำไร; แต่ให้รู้ว่าเป็นเรื่องสมมติ ไม่ใช่เรื่องความจริง.

เรามันโง่ถึงขนาดว่า มีตัวเราเป็นผู้ได้กำไร ตัวเราเป็นผู้ขาดทุน นี่มันเป็นความโง่. อย่างนี้เรียกว่าโลกียะโวหาร พุดตามโวหารชาวโลก มีตัวตน, มีได้มีเสีย, มีแพ้มีชนะ, มีกำไรมีขาดทุน เพราะมันไม่รู้ข้อเท็จจริงว่ามันไม่มีตัวตน ธรรมชาติล้วนๆ ก็ยังสามารถมีโวหาร คือลงทุนเพื่อผลกำไรได้อยู่แน่นอน.

คุณต้นไม้กันดีกว่า เพราะมันไม่หลอกลวงอะไรมากนัก ต้นไม้ต้นหนึ่งมันงอกขึ้นมา, แล้วทำไมมันงอกได้ มันงอกใหญ่ได้ใครไปบังคับมัน? มันก็คือธรรมชาติ โวหาระตามธรรมชาติ ที่ลงทุนน้อยเพื่อผลกำไรมาก. ฉะนั้นต้นไม้ต้นนั้น ที่แรกเป็นเมล็ดเล็กๆ เม็ดหนึ่งเท่านั้นแหละ มันมีทุนเท่านั้นแหละ เท้าเมล็ดเล็กๆ เม็ดหนึ่ง. แล้วมันก็ได้ลงดิน มันก็ได้น้ำ, ได้ธาตุในดิน

ได้อะไรในดิน จึงเป็นการลงทุนที่น้อย แล้วเมื่อดอกไม้หนึ่งงอกขึ้น ๆ งามขึ้น.

ต้นไม้ที่โตมโหฬารต้นนี้ เมื่อดอกของมันเท่าหัวเขี้ยว, มันลงทุน ๆ ลงทุน จนมันได้ต้นไม้เป็นต้นโตเท่านี้. มันก็มีกำไรมีขาดทุน ที่เป็นการลงทุนตามธรรมชาติ คือบางที่มันผลิตพลาด โดยกฎแห่งเหตุปัจจัย บางเมื่อก็ก็นิ่งงอก, บางเมื่อดอกมาไม่เท่าไรก็ตาย, บางเมื่อดอกขึ้นมาใหญ่โตเท่านี้ แล้วเกิดเป็นโรค ทโรคโทรมผุพัง ตายลงไป. แต่ว่าส่วนมากไม่เป็นอย่างนั้น เพราะว่าส่วนใหญ่ ธรรมชาติ ตามธรรมชาตินั้น มันมีแต่จะพัฒนา มันมุ่งพัฒนา ฉะนั้นต้นไม้ทั้งหลายหรือส่วนมาก มันจึงงอกงามเจริญไปจนถึงที่สุด, ส่วนที่มันจะเป็นโรค ลดลง แก่รินลง กระทั่งตาย ที่เรียกว่าขาดทุนนี้ มันเป็นส่วนน้อย; นี่เท่าที่เราเห็น เราก็รู้สึกอย่างนี้.

ฉะนั้นอย่าเห็นแปลกนักเลย เรื่องกำไรเรื่องขาดทุนนั้น คือว่าได้มา ก็เรียกว่ากำไรก็ยินดี เสียไปก็เรียกว่าขาดทุน แล้วก็ยินร้าย; นี่คือความโง่ของเรา เพราะว่าเรามันต้องการแต่ที่จะได้ ตามที่เราต้องการ เราไม่ได้ปล่อยไว้เป็นกลาง ระหว่างกลางว่า

มันแล้วแต่จะเป็นอะไร.

ถ้าปล่อยไปตามธรรมชาติ ความรู้สึกของธรรมชาติ
 แท้ๆ ไม่มีสมมติ ไม่มีความคิดของมนุษย์เข้าไปสมมติ
 มันก็ไม่มีกำไร มันก็ไม่มีขาดทุน มันมีแต่การเป็นไปตาม
 ธรรมชาติ. เดียวนี้เรามีกำไรมีขาดทุน ตามความรู้สึกของเรา ถ้า
 ตายเสียก็เรียกว่าขาดทุน ถ้าไม่ตายเสียอยู่เจริญก็เรียกว่ากำไร นี่
 มันความรู้สึกของคน ไม่ใช่ความจริงของธรรมชาติ.

ถ้าเราเห็นความจริงของธรรมชาติ เราก็จะไม่ยึดมั่นถือ
 มั่นเรื่องขาดทุนหรือกำไร จนจิตใจมันเป็นทุกข์ เห็นว่า “มันเป็น
 อย่างนั้นเอง”; เรื่องขาดทุนเรื่องกำไรเป็นของสมมติ เป็นไป
 ตามกฎของธรรมชาติ และส่วนใหญ่มันมุ่งจะมีกำไร. ข้อนี้เรา
 ตอบไม่ได้ว่าเพราะเหตุไร ธรรมชาติแท้ๆ มันยังรู้จักมุ่งกำไร คือ
 ให้มาก ให้เจริญ ให้ยิ่งๆ ขึ้นไป เป็นอย่างนั้น; แต่ถึงอย่างนั้น
 ก็ไม่ใช่ของวิเศษวิโสอะไร ไม่ควรจะไปหลงไหลในเรื่องอย่างนี้.

นี่ถ้าเรารู้แบบนี้ปัญหาเรื่องขาดทุนหรือกำไรมันจะหายไป
 มันจะไปในแนวความจริงของพระพุทธเจ้าได้ง่ายขึ้น; มันมีเหตุ
 ปัจจัยสำหรับทุกสิ่งอยู่ตลอดเวลา เหตุปัจจัยนั้นก็มุ่งหมายจะให้

เจริญงอกงามขึ้น ถ้ามันเป็นไปได้ มันขัดกัน มันก็ไม่เจริญงอกงาม. ฉะนั้นในชีวิตนี้ก็เหมือนกัน เต๋ยมันก็เป็นไปในทางที่เราเรียกว่าขาดทุน, เต๋ยก็เป็นไปในทางที่เราเรียกว่ากำไร; แต่ถ้าเรารู้จักร่วมมือกับธรรมชาติให้มาก ๆ ถูกต้องตามกฎหมายของธรรมชาติแล้ว ความมีกำไรมันก็มีได้ง่าย และมีได้มาก เราก็หวังกำไรได้มากนั่นเอง เรียกว่าเราหวังอันสูงส่งได้มาก ต่อเมื่อเราปฏิบัติถูกต้องตามกฎหมายเกณฑ์ของธรรมชาติ ที่เรียกว่ากำไร.

ต้นไม้ต้นนี้ มันงอกขึ้นแล้ว มันงาม ก็เรียกว่ามันถูกต้องมันเป็นกำไร. ต้นไม้ต้นหนึ่งมันงอกไปไม่ได้ มันแกร็นแล้วมันตาย ก็เรียกว่ามันขาดทุน, มีความไม่ถูกต้องตามเหตุตามปัจจัย เรียกว่าโรค มันไม่เป็นไปอย่างถูกต้องตามเหตุตามปัจจัย หรือไม่มีเหตุปัจจัยอย่างถูกต้อง มันก็ไม่เจริญ เราก็เรียกว่าโรค; ถ้าหายโรค ก็คือแก้ไขปัจจัยให้มันถูกต้อง เราพยุงเอาไว้ ให้ธรรมชาติมันมีโอกาสแก้ไขของมัน.

เราอย่าอวดดีเป็นพระเจ้าหรือว่าอวดดีว่าเป็นหมอ แล้วก็กำจัดโรคให้หายไป, อย่าอวดดีให้มันมากถึงขนาดนั้น หายหรือไม่หาย ตายหรือเป็นนั้น มันเป็นเรื่องของธรรมชาติ เราได้

แต่ร่วมมือกับธรรมชาติ เพื่อให้มันเป็นไปในทางหาย หรือในทาง
ไม่หาย หรือแม้ในทางที่มันจะตาย; แต่ถ้าเรามาช่วยป้องกันไว้
อีกทางหนึ่ง ประวิงเวลาไว้ อย่าให้มันตาย แล้วมันก็จะหายของ
มันเอง โดยอำนาจของธรรมชาตินั้น.

จงร่วมมือกับธรรมชาติเพื่อขจัดปัญหาทั้งปวง

ฉะนั้นสิ่งที่มีอำนาจสูงสุด ก็คือกฎของธรรมชาติ ที่
จะทำให้เกิดอาการที่เราใจ เรียกว่ากำไร เรียกว่าขาดทุน แห่งชีวิต
ทั้งที่ชีวิตมันมีลักษณะที่จะเป็นไปเพื่อกำไรอยู่โดยธรรมชาติ แต่
เราไม่รู้ เราไปทำมันผิด มันก็เกิดอาการที่เรียกว่าขาดทุนขึ้นมา.
ฉะนั้นมีโรค ก็เพราะว่าทำผิดกฎแห่งเหตุปัจจัย, หายโรค ก็คือ
ทำเสียให้ถูกต้องตามกฎของเหตุและปัจจัย. มันก็มีการบังเอิญที่มัน
ถูกต้องของมันเองด้วยก็ได้ ถ้ามีความรู้พอ ก็ด้วยเจตนาของบุคคลผู้
รู้; แต่อย่าลืมนะ มันเป็นไปได้โดยธรรมชาติ หรือจะเรียกว่าโดย
บังเอิญก็สุดแท้ ไม่มีโรค ก็คือไม่มีอะไรผิดพลาด. ดูเถอะ มัน
ไม่ใช่อะไร มันไม่มีอะไรผิดพลาดจากกฎของธรรมชาติ ตามที่มัน
ต้องการจะให้เจริญ เมื่อไม่มีอะไรผิดพลาด มันก็ไม่มีโรค.

ใครจะช่วยป้องกันหรือแก้ไข ธรรมชาติหรือเรา? ที่จริงธรรมชาติ; แต่ว่าเราก็จะคิดว่าเรา เพราะเราเข้าไปเจ้าก็เจ้าการ. ที่จริงที่มีอำนาจสูงสุด ก็คือตัวธรรมชาติ หรือเหตุปัจจัยที่เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ นั่นแหละคือตัวเด็ดขาด เราก็เข้าไปร่วมมือเท่านั้นเอง.

แล้วใครจะช่วย ธรรมชาติช่วย หรือว่าเราช่วยเรา? มันก็แล้วแต่ว่า เราจะร่วมมือกับธรรมชาติได้เพียงไร ความรู้เรื่องของธรรมชาติโดยถูกต้องนั้นแหละมันจะช่วย. แต่ถ้าว่าโดยที่แท้แล้ว มันก็ต้องเป็นการร่วมมือกัน ระหว่างความรู้หรือกฎธรรมชาตินั้น กับตัวสิ่งที่เรียกว่าคน; คนต้องรู้จักกฎของธรรมชาติ แล้วก็ร่วมมือกันทำให้ถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ เพื่อขจัดปัญหาต่างๆ เสีย. เพราะฉะนั้นเราจึงต้องรู้ตัวธรรมชาติ รู้จักธรรมชาติแห่งชีวิต รู้จักทั้งลักษณะ ว่ามันเป็นอย่างไร รู้จักทั้งกฎเกณฑ์ ว่ามันมีกฎเกณฑ์อย่างไร. ถ้าเรารู้เรื่องของธรรมชาติดีถึงเพียงนี้แล้ว มันก็ร่วมมือกับธรรมชาติได้โดยง่าย ให้เป็นไปในทางที่เรียกว่าเจริญหรือกำไร.

คนโง่เท่านั้นที่จะพูดว่า กำไรหรือขาดทุน, คนโง่เท่านั้น

ที่จะรู้สึกว่าการหรือขาดทุน, คนโง่เท่านั้น ที่จะยึดถือว่าการหรือขาดทุน. แต่พระอรหันต์ท่านจะพูดว่า มันเช่นนั้นเอง กฎของธรรมชาติมันเป็นเช่นนั้นเอง มันเช่นนั้นเองตามกฎของธรรมชาติ ฉะนั้นท่านจึงไม่ไปหลงเรื่องการหรือขาดทุน, แล้วก็จะพูดไปในทำนองว่า การหรือขาดทุนนั้น มันก็เป็นเรื่องบ้าพอๆ กันแหละ มันบ้าพอๆ กันแหละ เรื่องได้เรื่องเสียนี้ มันเป็นเรื่องบ้าพอๆ กันแหละ, เรื่องชั่วหรือดี มันก็อัปปริยพอๆ กันแหละ เพราะว่าถ้าไปยึดถือแล้วมันก็กัดเอาทั้งนั้น. อย่าไปยึดถือมันเข้า มันเป็นธรรมชาติ เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ, อย่าไปรักมันเข้า, อย่าไปเกลียดมันเข้า อยู่เฉยๆ ดีกว่า เพราะว่ามันเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ.

นี่จิตใจของพระอรหันต์ ผู้อยู่เหนือความโง่ เหนืออวิชชา เหนือกิเลสตัณหา เหนือความไม่รู้ทั้งหลาย. ท่านจึงไม่มีความรู้สึกว่าการ ไม่มีความรู้สึกว่าการขาดทุน, ไม่มีความรู้สึกว่าได้ ไม่มีความรู้สึกว่าการเสีย, ไม่มีความรู้สึกว่าการชั่ว, ว่าบุญว่าบาป, ว่ากุศลว่าอกุศล อะไรหมด. ท่านรู้ชัดว่า มันเช่นนั้นเอง ท่านรู้ชัดแต่ว่า มันเช่นนั้นเอง, ตัวธรรมชาติ ตัวชีวิต ที่มีการ

ลงทุน เพื่อผลกำไรของมัน มันก็ทำไปซิ มันก็ทำไปซิ ตามธรรมชาติของชีวิต ของธรรมชาติ ตามกฎของธรรมชาติ มันก็ทำไปซิ; แต่ว่าเราไม่ไปหลงว่า เป็นกำไรหรือเป็นขาดทุนกับมัน.

เช่นว่า เนื้อหนังร่างกายของเราเนี่ย เจริญงอกงามทุกวัน เรากินข้าวชนิดเดียว ร่างกายก็เจริญเติบโต แข็งแรง ทำงานได้มาก อะไรได้มาก เราว่ากำไร มันบ้า, บางคนไม่ได้ อย่างนั้นเจ็บป่วย มันว่าขาดทุน มันก็บ้าชนิดหนึ่ง. มันก็ควรจะเห็นว่า อ้าว! มันเป็นอย่างนั้นเอง อย่าไปขึ้นโปลง อย่าไปฟู ไปแพบ ไปพองไปยุบกับมัน, นี่เรียกว่า ผู้ที่เห็นตามที่เป็นจริง ว่าอะไรเป็นอะไร ซึ่งพระพุทธเจ้าท่านใช้คำว่า ตามที่เป็นจริง *ยถาภูตํ ปชานาติ* *ยถาภูตํ สมมปฺปญฺญาติ* *ปสฺสตี* เห็นด้วยปัญญาอันชอบ ตามที่มันเป็นจริง.

เดี๋ยวนี้ความเป็นจริงบางอย่างมันลึก มองไม่ค่อยเห็น จึงต้องหาวิธีอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่จะช่วยให้มองเห็น. เพราะฉะนั้น ขอให้ถือว่า การที่เราพูดจาแสดงธรรม อบรมสั่งสอนอะไรกันอยู่ ไม่ค่อยจะสิ้นสุดนี้ ก็เพื่อจะช่วยให้เข้าไปใกล้ ความรู้เห็นตามที่เป็นจริงเท่านั้นแหละ ไม่ต้องการอะไรมากกว่านั้น. ครันรู้เห็น

ตามที่เป็นจริงแล้ว มันหมดปัญหาเอง มันจะไม่หลงยึดถือเอง, มันจะไม่เกิดเป็นรู้สึกว่าคุณ-ของคุณ คุณได้สูญเสีย คุณทำไรๆขาดทุน นี้อย่างนี้; ถ้าไม่อย่างนั้นมันจะตายด้าน อยู่ที่ยึดถือกำไรและขาดทุน. มนุษย์นี้จะโง่อยู่ที่กำไรและขาดทุน ไม่มีมนุษย์คนไหน ขึ้นไปสูงกว่านั้น ไปอยู่เหนือความมีกำไรและความขาดทุน มันมีแต่พระอรหันต์เท่านั้น.

พูดไปแล้วก็มันคล้ายกับว่าจะอวดไป คือว่าเราจะต้องพยายามเป็นพระอรหันต์ ให้อยู่เหนือความหลอกลวงของโวหาร เหล่านี้ให้จนได้; โวหารนี้มันช่วยให้เห็นแก่ตัว เพราะว่ามันลงทุนน้อย แล้วได้กำไรมาก มันก็ตัวกู มันก็ยึดถือมาก. เราจะอยู่เหนือโวหาร เพื่อจะไม่ต้องมีการถูกรุกรมาน ด้วยขาดทุน ด้วยกำไร, ผู้ไม่รู้เรื่องนี้ก็ยึดถือมาก พอกำไรก็เป็นบ้าไปอย่างหนึ่ง พอขาดทุนก็เป็นบ้าไปอย่างหนึ่ง, แล้วก็ทั้งสองบ้านั้นแหละ ช่วยให้เป็นโรคประสาท.

หลายคนมาที่นี่ เป็นโรคประสาททอมแอมม์ คุยด้วย สนทนาด้วย พอรู้เรื่อง โอ้ บางคนยึดถือเรื่องกำไร มันจึงเป็นโรคประสาททอมแอมม์, บางคนยึดถือเรื่องขาดทุน มันก็เป็น

โรคประสาททอมแถม. เขาต้องการจะได้กำไรมากเกินไป ขยายตามราคาที่รัฐบาลกำหนด ก็ยังมีกำไร แต่มันกำไรน้อย มันไม่ชอบ มันจะขายหลังร้าน สูงกว่าราคาควบคุม แล้วมันขายไม่ได้ ก็เป็นโรคประสาท ที่เป็นอย่างนี้ก็มี.

ขอให้คุณเถอะว่า ยึดถือเรื่องกำไร ก็เป็นโรคประสาทได้ ยึดถือเรื่องขาดทุน ก็เป็นโรคประสาทได้; ไม่ควรจะมาทำให้ชีวิตมันขาดทุน เพราะเรื่องกำไรอะไรของเรื่องทางวัตถุ ทางเนื้อหนังร่างกาย. อย่าให้เรื่องของร่างกาย มาเป็นใหญ่กว่าเรื่องของจิตใจ, รักษาเรื่องของจิตใจเอาไว้ให้ได้ อย่าให้จิตใจมันโง่ มันหลง มันจมลงไปในอวิชชา แล้วก็จมอยู่ในกองทุกข์.

สรุปความว่า เท่าที่บอกมานี้ ถ้ายึดถือ อยากจะเป็นปฤชณผู้ยึดถือ ก็ควรจะยินดีแล้ว ว่าตัวธรรมดาแท้ๆ มันก็ผลิตกำไรของมันอยู่เรื่อยมาแล้ว ไม่ขาดทุนแล้ว ควรจะยินดี. ถ้าจะขาดทุนอะไรบ้าง ก็เห็นเป็นเรื่องเล็กน้อย อย่าเอามาเสียใจให้มาก. แต่ถ้าเห็นว่าเพียงเท่านั้น จิตใจยังไม่สงบเย็น ยังทนทุกข์อยู่ ก็เลิกกำไรเสียซิ เลิกกำไรเลิกขาดทุนเสียซิ อยู่เหนือความมีกำไร

อยู่เหนือความขาดทุนเสียซิ ก็มีจิตใจเกลี้ยง จิตใจว่าง จิตใจสงบเย็น ตามแบบของมรรค ผล นิพพาน.

นี่เรียกว่าเรื่องหนึ่งแล้วที่เราพูดกันวันนี้ แต่ยังไม่จบนะ คือเรื่องชีวิตโหวด บอกให้รู้ว่า ชีวิตมีการซื้อขายเพื่อกำไร อยู่ในตัวมันเอง โดยธรรมชาติแท้ๆ ก็มี โดยที่บุคคลผู้นั้นเจตนา ก็มี โดยที่สิ่งแวดล้อมมันบีบบังคับ ก็มี; แต่แล้วผลมันก็ไปรวมอยู่ที่ว่า กำไรหรือขาดทุน ของผู้ที่มีอวิชา อุปาทาน ยึดถือว่ากำไรหรือขาดทุน.

ฉะนั้นเรา ถ้าอยากจะไม่มีความทุกข์เลย ให้เป็นพุทธบริษัทกันจริงๆ ก็อยู่เหนือความรู้สึกอันนี้เสีย; แต่ถ้ายังอยากเป็นปุถุชน อยากเป็นปุถุชนมากๆ ก็อย่าไปใส่ใจเสียใจให้มันมากนัก เพราะว่าโดยที่แท้ธรรมชาตินั้น มันเป็นการได้กำไร อยู่ในตัวตลอดเวลา.

กินข้าวเข้าไปนิดเดียว สร้างเนื้อ สร้างหนัง สร้างโลหิต สร้างอะไรได้ตั้งมากมาย นี่มันเป็นกำไรมากมายอยู่แล้ว ไปขาดทุนเพราะขายปลา ขายผัก ไม่ได้กำไร หรือได้กำไรน้อยไปหน่อย จะไปเสียใจทำไม มันจะเป็นคนบ้า. ฉะนั้นอย่าต้องมี

อะไรที่เป็นเหตุให้เสียใจเลย ให้รู้ว่าโดยเนื้อแท้แห่งชีวิต มันได้
ทำอะไรเหลือประมาณอยู่ในตัวแล้ว.

จึงเชื่อว่า การพูดกันเรื่องนี้คงจะมีประโยชน์ คงจะไม่
เสียประโยชน์, ให้รู้จักร่วมมือกับธรรมชาติ ให้ธรรมชาติ
ผลิตกำไรได้โดยสะดวกยิ่งๆ ขึ้นไป แล้วก็อย่าไปหลงว่า
มันได้กำไรหรือมันขาดทุน มันเป็นเช่นนั้นเอง ตามกฎ
ของธรรมชาติ.

เมื่อไรจิตอยู่เหนือกำไร เหนือขาดทุน เมื่อนั้นจบ เมื่อ
นั้นเรื่องจบ, ความสำเร็จของความเป็นมนุษย์อันสูงสุด มันอยู่
ตรงที่ว่า ไม่รู้สึกว่าการกำไรหรือขาดทุน. จะเรียกว่าสำเร็จเป็น
พระพุทธเจ้า สำเร็จเป็นพระอรหันต์ สำเร็จเป็นมนุษย์สูงสุด
อะไรก็ตาม มันสำเร็จอยู่ตรงที่ จิตมันอยู่เหนือความรู้สึกว่าการ
กำไรหรือขาดทุน ซึ่งเรียกในพระบาลีนั้นว่า โวหารสมุทฺเทโท ความ
ตัดขาดแห่งโวหาร ไม่เป็นการซื้อการขายเพื่อทำไร่อีกต่อไป ชีวิต
นี้เป็นโลกุตตระ อยู่เหนือโลก.

นี้มีชื่อเรียกอย่างอื่นอีก ว่าคุณมันจะทำให้จำยุ่งยาก เช่น
เรียกว่าได้หมด เป็นคนได้หมด, เป็นเกพลี พระอรหันต์เป็น

เกพลีผู้มีหมด อย่างนี้ก็มี. แต่คนที่ไม่รู้ ก็ไปยึดถือเข้าใจใหม่อีก ยึดถือว่าได้หมดเข้ามาอีก; เพื่อให้อยู่เหนือกำไร เหนือขาดทุน ก็มีคำว่ามันได้หมด จบหมด คนก็ไปยึดถือเอาได้หมด จบหมด เป็นตัวกูเป็นของกูไปอีก.

ต้องหมดความรู้สึกว่าตัวกูของกู จึงจะเรียกว่าเป็นผู้ได้หมด มีอะไรหมด ไม่ต้องการอะไรอีก, ไม่ต้องเที่ยวขาดทุน ไม่ต้องเที่ยวกำไรอะไรกันอีก ก็เรียกว่าถึงเช่นนั้นเอง ถึงความเป็นเช่นนั้นเอง ถึงความเป็นคงที่ เปลี่ยนแปลงไม่ได้ ซึ่งเป็นลักษณะของพระอรหันต์.

ถ้าไม่เชื่อว่าจะเป็นพระอรหันต์ได้ ก็ขอให้เป็นอย่างปุถุชน น้อยลงไปสักหน่อย ความทุกข์มันก็จะน้อยลงไปเอง. อย่าไปบูชากำไร อย่าไปบูชาขาดทุนกันนัก ทั้งกำไรทั้งขาดทุน ล้วนแต่เป็นสัตว์ร้ายทั้งนั้น ไปหลงกับมัน มันกัดเอาทั้งนั้น, มันจะกัดเอาจิตใจเราแหวก ทนทรมานไปทั้งนั้นแหละ ทั้งกำไรและทั้งขาดทุน.

ทำไปในทางที่ถูกที่ควร ให้มันอยู่ปกติ เรียกว่าจิตใจปกติ เอาขาดทุนมาใช้ก็ได้ เอากำไรมาใช้ก็ได้ ใช้ให้เป็นประโยชน์ ใน

การที่ทำให้จิตใจมันปกติ. ถ้าขาดทุน ให้มันเป็นครูสอนให้รู้จักหา
กำไร, ถ้าเจ็บไข้ ให้มันเป็นครูสอนให้รู้จักวิธีที่มันจะหาย อย่า
ไปนั่งร้องไห้อยู่กับกำไร หรือขาดทุน หรือเจ็บไข้ หรือเป็นตาย
อะไร ไม่ต้องมีปัญหาอีกต่อไป.

ความมุ่งหมายอย่างนี้ พุทธมาเกือบชั่วโม่งครึ่งแล้ว ก็ต้อง
พอกันที สำหรับการพูดคราวหนึ่ง ๆ, วันนี้ยังคงพูดเรื่องชีวิตโหวด
คือการลงทุนค้าขายของชีวิต เพื่อประโยชน์กำไรยิ่ง ๆ ขึ้นไป ให้
เรารู้จักไว้ เป็นความรู้ที่จะช่วยขจัดกิเลสหรืออวิชชา ได้ไม่น้อยที่
เดียว. ยังจะต้องพูดกันต่อไป ให้มันก้าวหน้ายิ่งไปกว่านี้ ให้มัน
มีประโยชน์ยิ่งขึ้นไปกว่านี้ แต่ละครั้งมันพูดได้เพียงเท่านั้น.

ขอยุติการบรรยายประจำวันเสาร์นี้ ไว้แต่เพียงเท่านี้ก่อน
เป็นโอกาสให้พระคุณเจ้าสวดบทพระธรรม ส่งเสริมกำลังใจใน
การศึกษา และปฏิบัติพระธรรมให้ก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป สืบต่อไป.

มีโดยไม่ต้องมีผู้มี

ถ้ามีอะไร แล้วใจ รู้สึกเหนื่อย
 สำนึกเรื่อย ว่ากูมี อย่างนี้หนา
 มีทั้ง “กู” ทั้ง “ของกู” อยู่อัตรา
 นั้นอวดตา มาผูกขึ้น ในการมี

ถ้ามีอะไร มีไป ตามสมมุติ
 ไม่จับยุค ว่า “ของกู” รู้วิถี
 แห่งจิตใจ ไม่วิปริต ผิดวิธี
 มีอย่างนี้ ย่อมไม่เกิด ตัวอวดตา

ฉะนั้นมีอะไร อย่ามีให้ อวดตาเกิด
 เพราะสติ อันประเสริฐ คอยกันทำ
 สมบูรณ์ด้วย สัมปชัญญ์ และปัญญา
 นี้เรียกว่า รู้จักมี ที่เก่งเกิน

เป็นศิลปะ แห่งการมี ที่ชั้นยอด
 ไม่ต้องกอด ไพนรก ระหกระเหิน
 มีอย่างว่าง ว่างอย่างมี มีได้เพลิน
 ขอชวนเชิญ ให้รู้มี อย่างนี้แล ฯ

อยู่ให้เหมือนลิ่งงูในปากงู

นั้นลูกตา มองเห็น ไม่เป็นหมัน
เขาใช้มัน เล็งแล แก้ปัญหา
อยู่ในโลก อย่างไร ไม่ทรมาน
พิจารณา ตรองไป ให้จติ

อยู่ให้เหมือน ลิ่งงู ในปากงู
ไม่เคยถูก เขี้ยวงู อยู่สุขศรี
อยู่ในโลก ไม่เคยถูก เขี้ยวโลกีย์
เป็นเช่นนี้ อุปมา อย่าพินเพื่อน

คิดดูบ้าง นั่งได้ ในปากงู
ก็ไม่ถูก เขี้ยวงู อยู่เสมือน
นั่งในห้อง แสนสบาย ภายในเรือน
มีเค้าเงื่อน เหมือนพระ-ภาควันต์

อยู่ในโลก ไม่กระทบ โลกธรรม
อยู่เหนือกรรม เหนือทุกข์ เป็นสุขสันต์
ใครมีตา รีบเคารพ นอบนบพลัน
รีบพากัน ทำตาม ยามนี้เอย ฯ

รายนามผู้ร่วมบริจาคค่าพิมพ์

ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	๕,๐๐๐ บาท
คุณพรวิทย์ ลำเจียกเทศ	๒,๐๐๐ บาท
คุณจำรูญ-คุณศศิธร ลำเจียกเทศ	๑,๐๐๐ บาท
คุณวัชรพร ลำเจียกเทศ	๑,๐๐๐ บาท
คุณจุฬาลักษณ์ แก้วกุลวณิชย์	๑,๐๐๐ บาท
คุณสอาด กองสุวรรณ	๕๐๐ บาท
คุณสมพิศ สวัสดิ์มีโชค	๓๐๐ บาท
คุณยงยุทธ ไบโสภณ	๓๐๐ บาท

รายชื่อหนังสือ ชุดหมุนล้อ

อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่
๑.	พระพุทธคุณลาลอน	๔	๓๗.	อติมมยคาใช้ทำอะไรได้บ้าง	๒	๖๖.	คันไม้เหล็ก	๑
๒.	การศึกษาคืออะไร?	๑	๓๘.	เด็กจะเป็นผู้สร้างโลกในอนาคต	๑	๖๗.	มนุษย์ทำสงครามกับ	๑
๓.	การงานคืออะไร?	๑	๓๙.	ผู้มีอำนาจปามสติภาวนา	๑	๖๘.	พระธรรมหรือพระเจ้า	๑
๔.	ทรัพย์สมบัติคืออะไร?	๑		อย่างสมบูรณ์แบบ	๒	๖๙.	ปทานุกรมธรรมะสำหรับชาวบ้าน	๑
๕.	สิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตมนุษย์	๑	๔๐.	การใช้อำนาจปามสติให้เป็น	๑	๗๐.	สันติวิธี	๑
๖.	ปัญหาที่เกิดจากการศึกษา	๑		ประโยชน์ในชีวิตจริง	๒	๗๑.	ชีวิตคือการลงมือทำเพื่อผล	๑
	ไม่สมบูรณ์แบบ	๒	๔๑.	บทช่วยจำสำหรับเรื่องอติมมยคา	๑		อันสูงสุด	๑
๗.	ปาวณา และธรรมะในฐานะ	๑	๔๒.	อติมมยคา กับ สันติภาพ	๑	๗๒.	ธรรมศาสตร์ในขั้นที่	๑
	สิ่งที่ต้องศึกษา	๑	๔๓.	พระรัตนตรัยที่ทันสมัย	๑	๗๓.	จะสามารถช่วยโลกได้	๑
๘.	ชาตินิยมกับปัญหา	๑		ยังไม่รู้จัก	๒	๗๔.	ความวิเวกเป็นสุข	๑
๙.	ทฤษฎี ๓ ของโลกแห่งยุคปัจจุบัน	๒	๔๔.	การพัฒนาชีวิตโดยพระโค	๑		ความไม่เบียดเบียนเป็นสุข	๑
๑๐.	การบวชคืออะไร?	๑		ลักษณะจิตเป็นอติมมย	๑	๗๕.	ธรรมศาสตร์ในการนำวิถี	๑
๑๑.	ศาสนาคืออะไร?	๑	๔๕.	ปฎิหาริย์แห่งอติมมยคา	๑		มารอันดับแวง	๑
๑๒.	ตัวตนคืออะไร?	๑	๔๖.	สหายธรรมของอติมมยคา	๑	๗๖.	พุทธศาสนาไม่ได้สอนให้หยุด	๑
๑๓.	อำนาจปามสติภาวนา	๑		และอติมมยคากับปัญหา	๑		หรือคิดเพียงแค่ว่าดี และ	๑
๑๔.	ธรรมะในฐานะสิ่งที่ต้องศึกษา	๑		ของมนุษย์ยุคปรมาณู	๑		สุขของคนมนุษย์จะไปถึงได้	๑
	ทั้งชนิดมีตัวตนและไม่มีตัวตน	๑	๔๗.	พระพุทธเจ้าที่ทันสมัย	๑		คือความเป็นพระอรหันต์	๑
๑๕.	คุณพระไม่ตาย	๑		และคุณคดียุคใหม่	๑	๗๗.	สัมมาทิฐิช่วยโลกได้อย่างไร	๑
๑๖.	คุณพระไม่ตายและเกิดมาทำไม?	๑	๔๘.	การเห็นพระพุทธเจ้าพระองค์	๑	๗๘.	การถ่ายทอดทางจิตของกิเลส	๑
๑๗.	ความรัก	๑		จริง และพระพุทธเจ้ามีอยู่ใน	๑	๗๙.	พระพุทธเจ้าพระองค์จริง คือ	๑
๑๘.	เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า "พระเจ้า"	๑		ทุกหนทุกแห่ง	๑		พระธรรม - เห็นปัญจขันธ์	๑
๑๙.	ครูคือผู้ที่ทำหน้าที่สร้างโลก	๑	๔๙.	ชีวิตที่ไม่เสียชาติเกิด	๑		คือ เห็นพระพุทธเจ้า	๑
๒๐.	การทำวิกรรมแบบโบราณ	๑	๕๐.	หลักเกณฑ์ที่จะช่วยโลก	๑	๘๐.	มาร	๑
๒๑.	ประมวลปมคติธรรมที่คน	๑		ให้รอคอยได้	๑	๘๑.	ธรรมศาสตร์ในการปิดอบาย	๑
	ธรรมดาคือการพบ	๑	๕๑.	เลิกอายุแล้วมาอยู่กับอติมมยคา	๒	๘๒.	ธรรมศาสตร์ในการเปิดสวรรค์	๑
๒๒.	โลกอื่น	๑	๕๒.	ความไม่เห็นแก่ตัวและ	๑	๘๓.	ศีลปะแห่งการไร้กิเลสจาก	๑
๒๓.	ความเกิดแห่งทุกข์ และ	๑		ความสุขสามระดับ	๑		หัวใจพระธรรม	๑
	ความไม่เกิดแห่งทุกข์	๑	๕๓.	อารัมภกถาของการเลิกอายุ	๑	๘๔.	อริยสังข	๑
๒๔.	นิรันดร์	๒	๕๔.	พระรัตนตรัยนั้นแหละคือ	๑	๘๕.	ความทุกข์	๑
๒๕.	วันครู	๑		ค้ำชูพุทธศาสนา	๑	๘๖.	ธรรมศาสตร์ เมื่อมีการปฏิบัติ	๑
๒๖.	แผ่นดินทองต้องสร้างด้วย	๑	๕๕.	ชีวิตที่มีพื้นฐาน และสิ่งที่	๑	๘๗.	การปฏิบัติธรรมที่สมควรแก่ธรรม	๑
	แผ่นดินธรรม	๑		เป็นพื้นฐานของชีวิต	๑	๘๘.	การบวชเพื่อฝึกการใช้ธรรมศาสตร์	๑
๒๗.	เมื่อพอใจในหน้าที่ ที่กำลัง	๑	๕๖.	อริยสังและอติมมยคาตก	๑	๘๙.	สมเด็จพระบรมศาสดา	๑
	กระทำ ก็มีสวรรค์ อยู่ ณ	๑		และอติมมยคาทั้งธรรมจักร	๑		ผู้เป็นเอกอัครศาสนูปถัมภก	๑
	ที่นั่นเอง. เมื่อไม่รู้จักตัวเอง	๑	๕๗.	อติมมยคาเท่าที่ควรจะรู้จัก	๑		แห่งประเทศไทย	๑
	ก็ไม่รู้ว่าคนควรจะมีหน้าที่อะไร	๑		กับไว้ม่าง และอติมมยคา	๑	๙๐.	ลักษณะแห่งอริยมรรค	๑
๒๘.	ความเป็นพระอรหันต์	๑		ช่วยได้ในทุกกรณี	๑	๙๑.	สรุปผลของการใช้ธรรมศาสตร์	๑
๒๙.	ธรรมะคือมรรคโลก	๑	๕๘.	เรื่องที่ต้องรู้ หรือควรรู้	๑	๙๒.	พระโคตม	๑
๓๐.	ลูกของชีวิต กับ เสน่ห์ของลูก	๑	๕๙.	อิทัปปัจจยคาในฐานะหัวใจ	๑	๙๓.	ปัญญา ๔ ประการ	๑
๓๑.	กระแสแห่งชีวิตเป็นสิ่งที่ต้องรู้จัก	๑		แห่งพระพุทธศาสนา	๑	๙๔.	ธรรมชาตินี้แห่งชีวิต	๑
๓๒.	สิ่งแรกที่จะต้องรู้จักนั่นคือ	๑	๖๐.	อติมมยคา	๑	๙๕.	ปัจจัยสี่คือแห่งชีวิต	๑
	ความทุกข์	๑	๖๑.	การสืบทอดพระพุทธศาสนา	๑	๙๖.	ปริยัติธรรมแห่งชีวิต	๑
๓๓.	การหาความเห็นแก่ตัวคือทุกข์	๑	๖๒.	คุณค่าของความถูกต้องคือ นิพพาน	๑		การขาดทุนกำไร ของสิ่งที่มีชีวิต	๑
๓๔.	ชีวิต คืองานที่ต้องทำใช้ตัวตน	๑	๖๓.	พระคุณของแม่	๑			๑
๓๕.	อติมมยคาตก	๑	๖๔.	ประมวลรูปแบบแห่งสากลพระธรรม	๑			๑
๓๖.	อติมมยคาปะยุค	๑	๖๕.	การคงอยู่ได้นานของระบบประสาท	๑			๑

การขาดทุนกำไร ของสิ่งที่มีชีวิต

- ชีวิตโหวหาร เป็นเรื่องของการหลุดพ้น การปล่อยวาง การอยู่เหนือโลก.
- ทุกคนเป็นทาสแห่งชีวิตโหวหาร คือ การลงทุนน้อย เพื่อได้ผลมาก.
- จะต้องศึกษาเล่าเรียนปฏิบัติธรรมะ เพื่อจะอยู่เหนืออำนาจของชีวิตโหวหาร.
- พระอรหันต์เท่านั้น ที่ตัดขาดเสียได้จากโหวหาร.
- ธรรมชาติ มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่สูงขึ้น เรียกว่า กำไร.
- โลกวิวัฒนาการมาด้วยกฎของธรรมชาติ.
- ธรรมชาติที่ไม่มีชีวิต ก็ยังมีการลงทุนเพื่อได้กำไร เป็นวิวัฒนาการของโลก.
- ชีวิตตั้งต้นมาจากธาตุทั้งสี่ คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม.
- ธาตุเหล่านั้นทำงานร่วมกันเป็นสหกรณ์ จนมีสิ่งใหม่เกิดขึ้น.
- สิ่งที่เกิดขึ้นนั้นก็ทำสหกรณ์เข้าด้วยกัน ให้เกิดสิ่งที่มีชีวิตขึ้นในโลก.
- ทวาร ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ กับอารมณ์ ๖ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อัมมารมณฺ์ กระทบกัน ทำให้เกิดวิญญาน เกิดผัสสะ.
- ในขณะแห่งผัสสะนั้น ถ้ามีสติปัญญา ก็ให้ผลเป็นความสงบสุข คือ กำไร, ถ้าไม่มี ก็ให้ผลเป็นความทุกข์ คือขาดทุน.
- การได้กำไรหรือขาดทุนนั้น เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ อย่าไปหลงยึดถือเอามาเป็นของเรา.
- ต้องรู้กฎของธรรมชาติ แล้วก็ร่วมมือกันทำให้ถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ ปัญหาทั้งหลายก็จะหมดไป.